БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.
ЯНВАРЬ
30
СУББОТА
№ 24 (4509).

Өртээ 20 көп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет күрүне ажылдакчыларының Индияда чоруп турары (1 арын).

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң ажыл-ишчилериниң социалистиг хүлээлгелери (1 арын).

Инектиң суткүр продуктулуун бедиткени дээш шилчиир Кызыл туктарны тыпсыр дугайында (1 арын).

А. П. Чеховтуң төрүттүнгенинден бээр 100 чыл болганынга (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: Г. Кудрявцев.— Ажылчыннарга политиктиг агитация (2 арын).

М. Хунажык.— Шынарны экижидер, бот-үнени чиигедир (2 арын).

Бүгү малдарны хүр кыш ажырары — колхоз, совхоз бүрүзүнүң чугула сорулгазы (2 арын).

Колхозтарга күш-ажылды организастаарының чаа хевирлери болгаш телевири (2 арын).

Номчукчуларның чагаларында (3 арын).

Н. Лопсан.— ДОСААФ-тың кудуку организацияларының ажылын экижидер (3 арын).

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР (3 арын).

Д. Большов.— Монополияларга дүжүп беришкин (4 арын).

«Совет уран чүүл улуг кедрааушкунде» (4 арын).

КИНО: А. Аир.— «Ынакшылды үнелээр херек» (4 арын).

Д. Мижит.— База катап шиитирген (4 арын).

ЭЛЕКТРОЭНЕРГИЯНЫ БОТТУГ БОЛГАШ КАМНЫГ АЖЫГЛААР

Улус ажыл-агыйынга электроэнергияны боттуг ажыглаар дугайында Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чагаазын областың үлетшүр, бүдүрүлге, транспорт, тудуг черлериниң ажылчыннары, кедээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери калбаа-биле танышкаш, ук Чагаада айыткан тодаргай сорулгаларны амыдыралга боттандырыш турарлар. Электроэнергияны бүдүрүлге хереглелдеринге боттуг, камныг ажыглаар талазы-биле Шуурмактың үлетшүр комбинадының, Кызылдың ыяш заводунуң, дааранылга комбинадының коллективтери чугула хемчеглерни чогаадып кылгаш, ам күүседип эгелээн.

Туран хоорайның коммунал хандырылга болгаш тудуг конторазынга чыылдан турган 300 аът күштүг дизель электростанцияга СТС-тиң 300 аът күштүг база «Кызыл тараачын» колхозтуң 200 аът күштүг дизель электростанцияларын каткан сөөлүнде электроэнергияның хөй камналгазы чедип алдынган, бир киловатт-шак электроэнергияның бот-үнези 50 хуу чедир чиигээн. Культура-амыдыралдың хереглелдеринге электроэнергияны боттуг болгаш камныг ажыглаар талазы-биле ажылчы чоннарның ортузунга тайылбыр ажылын күштелдирген. Ындыг болза-даа, электроэнергияны улус ажыл-агыйынга боттуг болгаш камныг ажыглаар дээш демиселде улуг четпестерниң барын демделгээр херек.

Электроэнергияны Кызылдың ыыштан нарын эт-хереклелер бүдүүр фабриказында, алгы заводунда, даг экспедициязында, төп автосептелге мастерскаязында камныг эвес ажыглап турар. Чижээ, төп автосептелге мастерскаязының девискээринде болгаш чамдык цехтеринде электролампалар кандыг-даа чугула хереглел чокта хүндүс хып турар. Чаа-Хөл суурда, Чадаана болгаш Шагаан-Арыг хоорайларда биче күчүлүг электростанцияларны каттыштырар дугайында ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединиң күүсекчи комитединиң чугула шиитпирин күүседирин чамдык күүскомнар амга чедир херек кылында эгелевээн. Чаа-Хөлдүң септелге-техника станциязында, тараа хүлээп алыр пунктуда, коммунал хандырылга болгаш тудуг конторазында электростанцияларны кадарга, чүгле Чаа-Хөл суурнуң эвес, харын «Найырал» колхозтуң безин электроэнергияга хереглелин бүрүн хандырар арганы бээр. Сарыг-Сеп, Бай-Хаак болгаш өске-даа суурларда биче күчүлүг хөй электростанцияларны каттыштырар дугайында айтырыгны дарый өреним көргеш, шиитпирлээри чугула. Биче күчүлүг үүрмек электростанцияларны каттыштырар чорук бир үүлүнде электроэнергияның камналгазын, ийи үүлүнде амгы үүрмек станцияларны хандырып турар чарыгдалдарны кызырарын, бир киловатт-шак электроэнергияның бот-үнезин чиигедирин хандырар ийик.

Улус ажыл-агыйынга электроэнергияны боттуг болгаш камныг ажыглаар дээш демиселдиң чедишкинниг болуру электроэнергияның чарыгдалының шын үчёдун тургузарындан дыка хамааржыр. Ындыг турбуже, электроэнергияның чарыгдалының үчёдун чамдык будурулге, тудуг, транспорт черлеринде ам-даа четпес тургускан. Электроэнергияны канчаар чарыгдап турарының үчёдун болгаш хыналдазын кылыр тускай килдис Кызылдың төп электростанциязында бар. Ынчалзажок, ол килдис электроэнергияның ажыглалының ёзулуг үчёдун болгаш хыналдазын амга чедир тургузуп шыдаваан. Хөй электроэнергияны ажыглаар «Коммун-тудуг», «Тыва тудуг» трестери ышкаш тудуг организацияларының чамдык участоктарынга электроэнергияны чарыгдаанын хемчээр хереклелдер чок турган. Электроэнергияны камныг болгаш боттуг ажыглаар төлөөде, ооң чарыгдалын шын хемчээринче, үчёдун эки тургузарынче хүн бүрүнүң кичээнгейин угландырар херек.

Областың колхозчу суурларын электрижидер айтырыгны бүрүн шиитпирлээн-даа болза, колхоз бүдүрүлгезиниң бүгү адырларын электроэнергия-биле хандырар дугайында айтырыг ооҗум шиитпирлеттинин турар. Мал фермаларын электроэнергия-биле хандырганынга бедаарга, хову ажылдарын ам-даа четпес электрижиткен. Колхозтарның база совхозтарның станцияларының электроэнергиязын камныг болгаш боттуг ажыглап тургаш, чер ажылының адырларын электроэнергия-биле хандырар, механизастаар дугайында айтырыгже кичээнгейни угландырары чүгула.

Электроэнергияны улус ажыл-агыйынга камныг болгаш боттуг ажыглаар дээш демиселди улам күштелдирери-биле чергелештир, 1960 чылда — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгүдериниң төөгүлүг чеди чыл планының ийиги чылында чаа электростанцияларны тудар планны бүрүн күүседирин хандырары чер-черниң партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг. Чаа электростанцияларны тудар талазы-биле улуг сорулгалар областың тудугжуларының мурнунда туруп турар. Чижээ, 600 — 800 киловатт күүлүг электростанцияларны Чадаана, Туран, Шагаан-Арыг хоорайларга, 150 — 200 киловатт күүлүг электростанцияларны өске районнарның төптеринге бо чылын түткаш, ажыглалга киирер сорулга салдынган. Кызылдың төп электростанциязындан электри шугумун «Кызыл-Хавак» шахтазынга болгаш Таңды районнуң «Тиилелге» совхозка чедирер ажылды «Коммун-тудуг» трези болгаш Сельэлектронуң область конторазы бо чылын боттандырар хүлээлгелиг.

Улус ажыл-агыйынга электроэнергияны боттуг болгаш камныг ажыглаар, чаа электростанцияларны тудар планны бүрүн күүседир талазы-биле чугула сорулганы амыдыралга боттандырар дээш ажылчыннарның, тудугжуларның, кедээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң ортузунга тайылбыр-массалыг болгаш организакчы ажылды улам күштелдирери чер-черниң партия, профөвилел база комсомол организацияларындан негеттинип турар.

Чеди чылды—беш чылда

Бии-Хем районнуң „Кызыл тараачын“ колхозунуң ажыл-ишчилериниң СОЦИАЛИСТИГ ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРИ

СЭКП-ниң XXI съездизиниң болгаш кедээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгүдер талазы-биле СЭКП ТК-ның декабрь (1959 ч.) Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин чедишкинниг күүседир дээш социалистиг чарышка киришпишаан, чоннуң кижи бүрүзүнге онаштыр эт бүдүрер талазы-биле чоокку чылдар иштинде АКШ-ка чедер болгаш ону эртер деп ниити херекке бодувустуң күш-ажылывыстың үлүүн киирер база **бистиң ажыл-агыйывыстың чеди чыл планын 5 чылда күүседир дээш Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң эр, херээжен колхозчулары болгаш кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери дараазында хүлээлгелерни 1960 чылда боттарывыска ап тур бис:**

МАЛ АЖЫЛЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1961 чылдың январь 1-ге чедир мыйыстыг бода малдың баш санын 2400 башка, ооң иштинде инектеринин 720 башка, хойларнының болгаш өшкүлериниң 17.200 башка, хаваннарның 1000 башка, өдүректеринин 3000 башка чедирер.

100 баш төрүүр мал бүрүзүнден: 95 бызаларны, 110 хураганнарны, 16 хаван ооларын камгалап алыр болгаш доруктурар.

Суг-бараан фермазынга 50 баш үрелиг казыларны өстүрерин организастаар.

Колхозка азырал инек бүрүзүнден 2100 литр сүттү саап алыр болгаш ниити сүт саалдазын 1 миллион 200 муң литр чедирер, хөй бүрүзүнден 2,2 кг дүктү кыргып алыр.

Малдың хонукта деңзи немелдезин баш бүрүзүнге мынчаар чедип алыр:

	Кыжын	Чайын
Бызаалар	500 гр	700 гр
Мыйыстыг бода мал (одарладыышкында болгаш семиртилгеде)	400 гр	800 гр
Хаваннар (семиртилгеде)	350 гр	500 гр

700 баш мыйыстыг бода малды, 4350 баш хойларны, 1940 баш хаваннарны семиртилгеге, одарладыышкынга тургузар болгаш күрүнеге садар. Эткe дужаар мыйыстыг бода малдың ортумак дириг деңзизин 300—330 кг, хойларныын — 45—50 кг, хаваннарныын—70—80 кг чедирер; 25000 баш өдүректерни өстүрер болгаш семиртир. 200 баш инектерни баглавайн азыраарын, 1500 баш хаваннарны боттары чемненир чемгерилгениң аргазы-биле станок чокка азырап, ажаарын организастаар.

1960 чылда: 830 тонна эзтти, ооң иштинде хаван эздин 160 тоннаны, өдүрек эздин 50 тоннаны, сүттү 720 тоннаны, дүктү 30 тоннаны күрүнеге садар.

Мал ажылының продуктуларын күрүнеге садарының планын малдың бүгү чүүннериниң талазы-биле ноябрь 1-ге чедир күүседир.

Ийи чыл иштинде хойларның үш оолдаашкының алырын колхозка калбаа-биле практикалаар. Бо чылын часкы-чайгы эдержилгеге төрүүр 1500 хойларны киирер.

ХОВУ АЖЫЛЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1000 га кур черни андарар, тараа культураларының бир гектарындан 17 центнер дүжүттү алыр.

Часкы тарылгага хереглээр техниканы болгаш үрезиннерни 1960 чылдың март 8-ке чедир бүрүн белеткээр.

Кукуруза болгаш өске-даа культуралар тарылгаларынга 2600 тонна органиктиг чемишчидилгелерни белеткээр болгаш төгер.

15 аът күжүнге шилчиткен бир тракторга онаштыр хонукта ортумак ажыл бүдүрүкчүлүүн 6 га чымчак чер болурун чедип алыр.

Тараа культураларының часкы тарылгазын 7—8 ажыл хүннеринде чорудар.

Белдирлешкек болгаш кызыы одуруглуг арга-биле 1400 ганы тарыыр.

4481 га шөлге тарылганы чүгле сорттуг үрезиннер-биле чорудар.

Түр ажыглаары-биле чайын андарган черлерге 400 ганы тарыыр.

3600 тонна сигенни, 7200 тонна силосту белеткээр. 850 га силос культураларын тарыыр. Кукурузаның гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 300 центнер ногаан массаны алыр. Картофельди 70 ганы тарыыр, гектардан ооң 110 центнер ортумак дүжүдүн алыр. Күрүнеге 2700 тонна тарааны садар. Тараа культураларының 1500 тонна сорттуг үрезиннерин уруп алыр.

Хүлээлгеге ат салганнар. П. В. АСТАФЬЕВ — колхоз даргазы, С. Е. БАУКОВА—саанчы, Н. Т. ДЕДОВ—улуг зоотехник, САТ МОМБУУ—хойжу, В. И. ИКОННИКОВ—улуг агроном, Д. С. ДОРОНИН—Туран суг-бараан фермазының эргелекчизи, О. Т. САПЧАЙ—партия комитединиң секретары, М. К. КУНАЕВ—колхоз даргазының оралакчызы, М. Ф. КОЗЛОБРОДОВ—хаван фермазының эргелекчизи, С. С. СОЮР—саанчы, Б. И. РЕЩЕТНИКОВ—кол бухгалтер, И. Ф. ШАХМАТОВ—улуг механик, М. К. БИЧИИ-УРУГ—саанчы, Р. А. БЕЛЯЕВА—зоотехник, К. Ф. БУРЯК—трактор-хову бригадазының бригадири, В. КОРОВИН—комсомол организациязының секретары, С. Ф. ЧЕКУЛАЕВ—трактор-хову бригадазының бригадири, Ю. С. БЕЛЯЕВ — МТМ эргелекчизи.

СЭКП обкомунуң бюрозунда, облкүүскомда, ВЛКСМ обкомунуң бюрозунда

Инектериниң суткүр продуктулуун бедиткени дээш шилчиир Кызыл туктарны тыпсыр дугайында

1959 чылда инектериниң суткүр продуктулуун бедидери дээш колхозтарның болгаш совхозтарның социалистиг чарыжының түннелдерин чугаалашкаш, СЭКП обкомунуң бюрозунуң, область Совединиң күүскомунуң болгаш ВЛКСМ обкомунуң бюрозунуң демделгээни болза, областың колхозтары болгаш совхозтары суг бүдүрерин 1958 чыл-биле деңнээрге 7,9 хуу көвүдеткеннер, саар инек бүрүзүнден суг саалдазы совхозтарга 31,1 хуу, колхозтарга 8 хуу бедээн. Суг саалдазының талазы-биле эки түннелдерни Эрзин, Чаа-Хөл, Бай-Тайга районнарның колхозтары чедип алганнар. Сүттүн ниити саалдазының чыл планын 24 колхоз, 4 совхоз ажыр күүседкен.

Колхозтарның фермаларының аразында суг бүдүрер талазы-биле Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туран болгаш Билелиг, Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунуң Марачевка, Каа-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң төп, «Коммунизмче орук» колхозунуң Сарыг-Булуң болгаш өске-даа суг-бараан фермалары бирги черлерни ээлеп, инек санындан 1800 — 2000 кг ажыг сүттү саап алганнар.

Областа 38 саанчылар бир инектен-не 2000 килограммдан хөй сүттү сагганнар. Оларның аразында инек бүрүзүнден 2587 — 2697 кг суг сагган Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунда С. Баукова, Сөөр Саара, Маады Бичииуруг, 2083 — 2088 кг суг сагган, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунда Санчы Көкыс, Балдан Мария 2000 — 2025 кг суг сагган; Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунда Ооржак Севилбаа, Ооржак Шаңмак дээн ышкаш саанчылар эки көргүзүглерни чедип алганнар.

«Элегес» совхозта Н. Кармолитова, Оюн Фая, «УТКА-ның 25 чылы» совхозта Е. Ярусова инек бүрүзүнден 2521 — 2670 кг сүттү сагган, эки көргүзүглерни чедип алганнар.

Ооң-биле чергелештир чамдык СЭКП райкомнары, райкүүскомнар, ВЛКСМ райкомнары, колхозтарның баштаар черлери, совхозтарның директорлары болгаш кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери суг бүдүрерин көвүдедир талазы-биле ажылды багай организастааннар, ооң түннелинде Бии-Хем, Каа-Хем, Улуг-Хем, Таңды болгаш Тожу районнар суг бүдүреринин болгаш эзт-суткүр инектен суг саап алырының планын күүсетпээннер, а Суг-Хөл, Чөөн-Хемчик районнарның колхозтары 1958 чыл-биле деңнээрге суг саалдазын харын-даа кудулатканнар деп СЭКП обкомунуң бюрозу, облкүүском болгаш ВЛКСМ обкомунуң бюрозу демделгээн. Бии-Хем, Чөөн-Хемчик, Суг-Хөл, Тожу районнарның чамдык колхозтары болгаш «УТКА 25 чылы» совхоз күрүнеге суг садарының чыл планын күүсетпээннер. «Элегес», «Кызыл партизан» болгаш «УТКА 25 чылы» совхозтар суг бүдүреринин планын база күүсетпээннер.

СЭКП обкомунуң бюрозунуң, область Совединиң күүскомунуң болгаш ВЛКСМ обкомунуң бюрозунуң **доктаатканы болза:**

СЭКП обкомунуң, облкүүскомнуң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктарын 1959 чылдың түннелдеринде инектериниң суткүр продуктулуун бедиткени дээш дараазында черлерге хевээр арттырар:

а) **районнар талазы-биле:** сүттү ниити бүдүреринин планын 128 хуу, күрүнеге садарының планын 123 хуу, эзт-суткүр бир инектен-не суг саалдазын 110,8 хуу күүсеткен болгаш 1958 чыл-биле деңнээрге ону 33 хуу көвүдеткен **Эрзин районга** (СЭКП райкомунуң секретары эш **Чымба,** райкүүском даргазы эш **Араичаа,** ВЛКСМ райкомунуң секретары эш Канзай);

б) **колхозтар талазы-биле:** сүттү ниити бүдүреринин планын 113,3 хуу, саар инек бүрүзүнден суг саалдазының планын 150 хуу күүсеткен болгаш 1958 чыл-биле деңнээрге суг бүдүрерин 15,2 хуу, эзт-суткүр бир инектен-не суг саалдазын 53,1 хуу көвүдеткен Чаа-Хөл районнуң **«Бурунгаар» колхозунга** (колхоз даргазы эш **Дайгыранза,** парторганизация секретары эш **Сундуй,** комсомол организациязының секретары эш **Көкендей**);

в) **суг-бараан фермаларының талазы-биле:** эзткир-суткүр бир инектен-не 2427 кг сүттү сагган Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң **Туран фермазынга** (ферма эргелекчизи эш **Доронин**).

Хүлээлгезин эки күүседип турар

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң бызаа ажаакчызы комсомолчу Адар-оол дөрт чыл дургузунда ол хүлээлгезин эки күүседип келген. Бызааларның ажаалгазын мал ажылының тускай эртемниглериниң сумезин барымдаалап ол чорудуп турар.

Бызааларның чыдынын ол хуннүң-не кургаглап, бызаа кажаазының иштин доктаамал 15 — 20 градус чылыг болдуруп турар. Адар-оол чылдың-на чүс инектен 100 бызааны менди ап, бир хар чедир эки ажаап өстүргеш, ниити мыйыстыг бода малга кадып, тускай кижиге хүлээдип берип турар.

С. САНДАН-ООЛ.

СЭКП ОБКОМУНДА

Бии-Хем районнуң „Кызыл тараачын“ колхозунуң кежигүннериниң социалистиг хүлээлгелериниң дугайында

1960 чылда күрүнеге эзт садарын ийи катап, сүттү 23 хуу көвүдедир база мал болгаш үнүш ажылының талазы-биле өске-даа бедик көргүзүглерни чедип алыр деп шиитпирлээн Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» кедээ ажыл-агый артелиниң ажыл-ишчилериниң патриотчу инициативазын СЭКП обкомунуң бюрозу үүлдүг деп деткээн.

Чеди чылдың планын хуусаа бетинде күүседири дээш, 1960 чылда бедик көргүзүглерни чедип алыры дээш колхозтарның, совхозтарның, фермаларның, бригадаларның болгаш тус-тус колхозчуларның, совхозтарның ажылчыннарының аразынга социалистиг чарышты калбартырын облпрофөвилелинге, СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга болгаш кедээ ажыл-агый органнарынга СЭКП обкомунуң бюрозу дааскан.

А. П. Чеховтуң төрүттүнгенинден бээр 100 чыл болганынга

Бо хүнге холбаштырган эртем сессиязы

ЯЛТА. (СЭТА). Улуг орус чогаалчы А. П. Чеховтуң чуртталгазының сөөлгү чылдарын эрттирген чери Ялтада Украин ССР-ниң Эртемнер академиязының Т. Г. Шевченко аттыг литература институдунуң, Ялтаның бажың-музейиниң болгаш Украинаның Чогаалчылар эвилелиниң эртем сессиязы ажыттынган, ону сестүн шылгарангай мастериниң төрүттүнген хүнүнден бээр үүс чыл болган оюнга турааскаткан. Эртемденнер, литераторлар, партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының төлөлекчилери ооң ажылында киржип турар.

Сессияны УССР-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Н. Е. Крутикова ажыткан. «А. П. Чехов Лениниң ажылдарында», «А. П. Чехов болгаш ооң үезиниң кижилери», «А. П. Чехов Крымда» болгаш өске-даа илеткелдерни сессияның киржикчилери дыңнаан.

А. П. Чеховтуң Таганрогта төрүттүнген бажыңы.

Фото Н. Ситниковтуу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Ыраккы Чөөн чуктуң чогаалчызының ному

ХАБАРОВСК. (СЭТА). «Бурган өршээ, Россия эки кижилер-биле дыка-ла бай-дыр!» деп Сахалинче аян чоруунун үезинде улуг орус чогаалчы А. П. Чехов бодунуң төрелдеринге бижээн. Чеховтуң ол кайгамчыктыг бодалын Ыраккы Чөөн чуктуң чогаалчызы Николай Рогальдын—«А. П. Чехов Ыраккы Чөөн чукте»—деп чаа номунуң эпиграфы кылдыр ап болур.

А. П. Чеховтуң чогаал ажылын шинчилээр ажылды Николай Рогаль шагдан бээр чорудуп келген. 15 чыл мурнунда Ыраккы Чөөн чуктуң «Кызыгаарда» деп литературлуг уран-чечен альманагының арыннарынга, А. П. Чеховтуң Ыраккы Чөөн чукке чоруп турганының дугайында ооң үүлүн парлаан. Ооң бээр-ле Рогаль улуг орус чогаалчының ажыл чорудулгазының, амыдыралының ол үезинге хамаарышкан чаа материалдарны чыыр болгаш өөренир ажылын соксатпайн үргүлчүлеп келген.

Совет күрүне ажылдакчыларының Индияда чоруп турары

ДЕЛИ. (СЭТА). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы Ф. Р. Козлов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты Е. А. Фурцева болгаш оларны үдеп чоруур кижилер январь 27-ниң эртенинде Делиден «ИЛ-18» деп самолет-биле Индияны кезип көөрү-биле ужуп үнүпкеннер.

Индияның премьер-министри Джавахарлал Неру Совет Эвилелинден келген аалчыларны үдээри-биле аэродромга чедип келген.

Совет аалчылар Бомбейге, Бангалорга, Мадраска, Калькуттага болгаш Индияның ооң-даа өске хоорайларынга баарлар.

К. Е. Ворошилов, Ф. Р. Козлов болгаш Е. А. Фурцева олар үдеп чоруур тускай кижилер-биле кады Непалдың хааны Махендраның болгаш Непалдың чазааның чалааның ёзугаар февральдың 3-те Калькуттадан Непалче ужудуп үнер болгаш аңаа ийи хүн болурлар. Февраль 5-те хүндүлүг совет аалчылар Делиге ээп чедип келир.

ЛЕНИНЧИ НОМЧУЛГАЛАР

Коммунистиг партияның үндезилекчизи, делегейде бирги социалистиг күрүнениң тургузукчузу, гениалдыг теоретик болгаш революсчу, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының баштынчызы болгаш башкызы Владимир Ильич Лениниң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чыл болганын холбаштыр Кызылдың политиктиг чырыдыышкын Бажынынга 1960 чылдың февраль 1-ден эгелээш ленинчи номчулгалар эгелээр.

Февральдың 1-де «Ленин коммунизмниң материал-техниктиг баазазының дугайында» деп илеткел болур. Илеткелчи—күрүнениң педагогика институдунуң директорунуң оралакчызы Н. М. Кротский.

Илеткел соонда концерт болгаш кино-чурук көргүзүлгези болур.

Фойэге литература болгаш фото-чурук делгелгезин организастаан турар.

Эгелээри кежээкиниң 7 шакта. Ынаар кирери хостуг.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Чон ортузунга политиктиг агитация

Партиянын XXI съездизинин шиитпирлерин күүсеттишаан, партия организациялары болза чеди чыл планының кайгамчык улуг сорулгаларын күүседири дээш массалар ортузунга агитас-массалыг ажылды улам-на калбартып турар.

Бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунун калбартырының үеэзинде партиянын идеологтуг ажылының программазын, ооң утка-шынарын, хевирин болгаш аргазын «Амгы үениң байдалдарында партия пропагандазының сорулгаларының дугайында» СЭКП ТК-ның январь айда үндүрген доктаалында онза тодаргай айытган.

Күрүне банкызының область конторазында партия организациязы партиянның болгаш чазактын колкол шиитпирлерин чон ортузунга тайылбырлаар ажылче бодунуң кичээнгейин угландырып турар. Парторганизацияның 19 кижи составтыг агитколлективиниң агитаторларында коммунистер болгаш комсомолчулар колдадыр быжыглаттынган, бүгү агитаторларны партбюрога бадылаан. Агитколлективтин удуртукчузунун, тус-тус агитаторларның илеткелдерин партбюрога болгаш партиянын нинти хуралдарына дыңнавышаан, ооң ажылын парторганизация докладчалкал контрольдап турар. Чамдык агитаторлар боттарының ажылын чорутпайн азы кошкаткан таварылгада оларны шыдамыккай агитаторлар-биле солуур хемчеглерни ап келген.

Чон ортузунга чорудар политиктиг ажылдарны тодаргайлаар сорулга-биле партия организациязы агитаторларның чөвүлел хуралын айда бирден эвээш эвес удаа чыылдырып, хүннүң эң чугула сорулгаларын оларга таныштырып берип турар. Сөөлгү үеде Октябрьның 42 чыл ооның байырлыг хуралынга эш Аристовтуң илеткелиниң «Бүгү делегей байдалының дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң III сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң, «Улус ажыл-агыйынга электри энергияны боттуг ажыглаар дугайында» СЭКП ТК-ның чагаалының болгаш өске-даа шиитпирлериниң талазы-биле ындыг чөвүлел хуралдарны чыылдыргылаан.

Эки тургустунган агитас-массалыг ажыл чаагай түннелдерлиг болуп турар. Чижээ, агитаторлар эштер П. Тихонов, А. Жулева, Л. Токарева олар банк конторазында боттарының участоктарынга политинформацияларны чүгле сөөлгу ийи айның дургузунда безин тус бүрүзү 4—5 удаа чорутканнар. 1958 чылга дециэрге күрбанк конторазының ажылы элээн эжижээн чорук таварылга эвес. Эрткен чылын улус ажыл-агыйынга конторанын киирген чээлизи 45 хуу өскен болгаш 294 млн. рубль болган. Колхозтар-биле ооң чээли харылзаазы дыка калбарган болгаш 37 млн. рубль чедип турар. Конторанын орулга талазы-биле касса планы 100 хуу күүсеттинген.

Агитаторлар боттарынга быжыглаан бажыңнарында улуг ажылды чорудуп турарлар. Эрткен чылдың чүгле ноябрь, декабрь айларында безин олар 40 ажыг беседаларны чоруткан. СЭКП кежигүнүнге кандидат агитатор эш Полчанинов Найырал кудумчуда бодунга быжыглаан 6 бажыңнарында беседаларны декабрь айда 5 удаа чоруткаш тайбың кожа-хелбээ турарының политиказының дугайында, улус ажыл-агыйынга электри энергияны боттуг ажыглаар, өөнүг металлдарны чөп чарыгдаар дугайында болгаш партиянын, чазактың өске-даа шиитпирлерин чонга таныштырган. Бо темаларга беседаларны агитаторлар эштер Голомидов, Снегирева, Торугоол, Гиниомедова, Посохина, Скобеева, Какулова олар база чоруткулаан.

Чон ортузунга агитас-массалыг ажылды экижидер сорулга-биле партбюро бодунуң кежигүннерин дамчыштыр агитаторларның чоруп турар бажыңнарынга хыналданы үеүеде чорудуп келген. Чамдык агитаторларның тодаргай эвес медээ бээр чоруун илередиринге бо арга дузалыг болуп турар. Чижээ, коммунист В. Савар-оол ноябрь, декабрь айларда беседаларны 5 удаа чоруттум деп парторганизацияга медээлээн. Шынында Савар-оол бодунуң участогунга чүгле 2 катап чорааның эш А. Клят хыналда-биле илереткен. Партия хуралынга шыгыы буруу шаптырган Савар-оолдуң ол чоруу агитаторларның ажылынга хыналданы күштелдиреринин чугула барымдаазы болган.

Партиянын масса-политиктиг ажылын калбартырынга агитпунктулар чугула рольдуг. Беседаларны, лекцияларны дыңнап, чаа солуварны, журналдарны номчуур, кинофильмнерни көөр дээш ажылчы чон агитпунктуларга үргүлчү кээп турарлар. Олар келген кижилерге айтыыглар, харыылар кежээлерин, бот-тывынгыр уран чүүл болгумнериниң көргүзүглерин, номчулга конференциязын, тематиктиг кежээлерни организастаар хүлээлгелиг.

Ол ажылдар эрткен чылдың март айда болган чер-чер Советтеринге соңгулдалар үезинде эш Никулин эргелекчилээн № 5 агитпунктуга эки чоруттунуп турган. Ынчалза-даа сөөлгү үеде ук ажылдың барык чорувайн турары хараданчыг. Бо четпес чоруктуң буруузу чүгле агитпункт эргелекчизинге болгаш парторганизациялар секретарьларынга эвес, харын СЭКП хооркомунуң пропаганда болгаш агитация килдизинге база шуут онаажыр үжүлүг. Ынчангаш агитпунктуларның ажылын сегидер хемчеглерни дарый алыры чугула болуп турар.

Г. КУДРЯВЦЕВ,
Күрүне банкызының область конторазында парторганизация секретары.

Пропагандистер семинары

СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирин партия чыыдышкынынга ханы өөренир сорулга-биле СЭКП Барыын-Хемчик райкому чоокта чаа пропагандистерниң семинарын организастаан.

Партия эге организациялары бөлгүмнериң ажылын боттуг удуртур, кичээлдериң идейлиг деңнелин бедидер талазы-биле айтыыг семинарга база тургустунган.

Пропагандистер боттарының ажыл дүржүлгаларын чугаалап тура, моон соңгаар семинарларны, сургаалдалыг хуралдарны өй-өйде чорудуп турарын күзээннер.

К. ЭМЕР-САРЫГ.

Шынарны экижидер, бот-үнени чиигедир

Чадаананың үлетпүр комбинадының болгаш автотранспорт конторазының ажылчыннары чеди чылдың бирги чылы—1959 чылда алган хүлээлгелерин чедишкиниг күүсеткеннер.

Үлетпүр комбинадының коллективи чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткеш, 1958 чылга деңнээрге барык 105,8 муң рубльдиң продукциязын хөөнү бүдүрген. Бараанның продукциянның планы 121,8 хуу күүсеттинген.

Бажың иштиниң эт-херекселлери болгаш туйбу бүдүрерин комбинат көвүдеткен. Эт-херексел бүдүрериниң кылыгларының шынары экижээн. 1958 чылга деңнээрге бөдүүн сандайлар бүдүрерин 2 катап көвүдеткен. Чартык чымчак сандайлар бүдүрериниң планы 158 хуу күүсеттинген болгаш өске-даа эдилеллерни хөөнү бүдүрүп үндүрген.

Дааранылга мастерскаязының ажылдакчыларынга таарымчалыг байдалды тургузар дээш комбинаттың дирекциязы чогуур хемчегларни алган. Эрткен чылын мастерскаяның чаа тудуун доозуп, ажыглалга киргени ооң ажылын экижидерин хандырган. Ынчангаш дааранылкчылар чыл онаалгазын 130 хуу күүсеткен, оларның бүдүрүп үндүргеи продукциязының шынары эрткен чылдарда турганындан экижээн. Дааранылга мастерскаязының эргелекчизи эш Ростовцева, чазанылга цегинин эргелекчизи эш Червяков дааранылкчыларның болгаш чазаныкчыларның күш-ажылын бүдүрүлге планын долдур болгаш ажыр күүседиринче чеп организастаннар.

Цехтериниң, бригадаларның аразында калбарган чарыш мурнакчыларның хүрөзелиин өстүргеи. Дааранылкчылар эштер Авынак, Банова, Колундева, Муха, Шурышева, чазаныкчылар эштер Катынков, Калдар-оол, Кац-оол, станокчу эш Межов, электри-биле каңнакчы эш Шеповалов, ыяш белеткелинде эштер Бады, Дыртыкай, А. Сарыглар, Очур-оол, Канчыыр-оол, Монгуш олар бүдүрүлге онаалгаларын ай сашында 130—175 хуу күүседип, боттарынга алган хүлээлгелерин эки күүседип турарлар.

Автотранспорт конторазының башкарыкчылары чүк сөөртүлгезиниң чыл планын он бир айлар дургузунда 118 хуу, тонна-километр-биле 113,7 хуу күүсеткен. Автотранспортчулар күрүнеге тараа белеткелиниң үезинде база-ла эки ажылдааннар. Күрүнеге 12 муң ажыг тонна тарааны районнуң хуусаа бетинде дужаап, планны үш катап ажыр күүседиринге чолаачылар эвээш эвес салыышкынны киргеннер.

АТК-ның чолаачыларының иштинден эштер Соскур-оол, В. Петров, Ак-кыс, Волков ышкаш сөөртүлгениң ай онаалгазын үргүлчү 150—250 хуу күүседип турарлар хөй.

Чедишкиннер-биле чергелештир улуг четпестер үлетпүр комбинадында болгаш автотранспорт конторазында ам-даа бар. Продукцияның шынарын экижидер, бот-үнезин чиигедир талазы-биле демисел багай организастаттының турар. Үлетпүр комбинадының бүдүрген кылыгларының шынары куду. Ооң кол чылдагааны чиг-эт белеткелин баш бурунгаар чорутпайн турарында. Ооң хараазы-биле бажың эт-херекселлерин өлүшык ыяштан кылып турарындан, оларның шынары кудулап турар. Ол ышкаш областың чурт үлетпүрүнүң хандырылга чери райүлетпүр комбинадын үшкү, дөртку сорттуң багай шынарлыг шуугайлары-биле хандырып, ийиги сорттуң шуугайларын безин кончуг эвээш берип турар. Дааралыг хеп кылыгларга эки шынарлыг материалдар чедишпейн турар.

Комбинаттың директору эш Цвелев тус-тус цехтерин ажылын экижериниче угланган хемчеглерни албайн турар. Бүдүрүлге хуралдары хаая болуп турарындан комбинатта күш-ажылдың сагылга-чуруму кошкак. Туйбу цегиниң ажылдакчыларының ортузунга күш-ажылды кошкак организастаан. Ооң хараазы-биле аная кылыгларны үрей кылыр чоруктар болуп турган. Эш Цвелев цехтер эргелекчилеринге негелдени кошкак тургузуп турар. Ынчангаш эрткен чылын чазанылга цегинден элээн хөй ажылчыннар ажыл шагы үзүп, арагалаар чөрукче хандыкшып тургаш, ажылдан үндүрткен чоруктар бар.

Комбинаттың идик кылыр болгаш септээр цегиниң ажылынче чогуур кичээнгей салдынмаан. Ону бичин бажыңга тургускан болгаш кадрларбиле хандырбаан. Ол цех ам шуут хагдынган.

Туйбу цегиниң, Кулун-Дүжерде ыяш участогунуң ажылчыннарының ортузунда кижизидилге ажылы багай тургустукан. Оларның амыдралынче, культурлуг чурттагазынче дирекция чери, комбинатта партия, профвилел организациялары кичээнгей салбайн турар.

АТК-ның начальниги эш Ваньков болгаш ында партия, профвилел организациялары ажылчыннарның ортузунга кижизидилге ажылын кошкак чорудуп турарындан чамдык чолаачыларның талазындан арагалаар, авария кылыр чоруктар бар.

Чурт үлетпүрүнүң болгаш автотранспорт конторазының ажылында чедишкиннерни быжыглавышаан, бар четпестерни чайладырынче угланган боттуг хемчеглерни ап тургаш, чеди чылдың ийиги чылының онаалгаларын чедишкиниг күүседир дээш организакчы ажылдарны чорудары негеттинип турар..

М. ХУНАЖЫК.

Белорус ССР. Белоруссияның Эртемнер академиязының биология институдунуң ажылдакчылары кукурузаның бар турар эң эки сорттарын шилип, хайнакташтырып тургаш, ол культураның дөрт чүүл чаа хайнак хевирлерин тыныканнар. Олар агаар-бойдустуң байдалы багай-даа үеде сүт-быштак мочургаларының болгаш ногаан массаның бедик дүжүдүн бээр аргалыг. Удавас ол сорттар чүгле Белоруссияның эвес, харын-даа Россия Федерациязының болгаш соңгу Украинаның шөлдериниң нептерээр.

Белоруссияга кукуруза хайнактарын тургусканы эртем болгаш практика талазы-биле улуг ужур-дузалыг. Ук чериниң байдалынга кукурузаның мочургалары шуут бышпас деп турган, а ооң үрезинин чурттуң мурнуу районнарындан ап турган.

Ам ол институттуң эртемденнери кукурузаның дүжүдүн 30—35 хуу бедидер сорттарны тыварынче киритпкен.

Чурукта: академик Н. В. Турбин болгаш биология эртемнериниң кандидады А. Н. Полилова олар чаа сорттар көрүп турары.

Фото **Г. Бегуннуу.**

Брянск. Брянскиниң машина тудуушкунунуң заводунуң Культура бажыңының орус ырылар талазы-биле бот-тывынгыр уранчүүл коллективи хоорайда чедишкиниг болуп турар. Ооң составында заводтуң 80 ажыг ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары бар. Нинти ыры бөлүүнүң репертуары хөй янзы.

Чурукта: нинти ыры бөлүүнүң ырлап турары.

Фото **И. Рабиновичиниң.**
СЭТА-ның фотохрониказы.

Бүгү малдарны хүр кыш ажырары— колхоз, совхоз бүрүзүнүң чугула сорулгазы

☆ ☆ ☆

Ленин аттыг колхозта

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң кыштагларында хой оолдап эгелээн. Колхозтуң хойжулары хойнуң чаш төлүн камгалап алыр дээш кызымаккай ажылдап турарлар.

Хойжулар Т. Севек-Хуурак, О. Даспак-Лама чоокку хүннерге чедир төрээн 200 хойларның хураганнарын менди камгалап алган болгаш оларны чылыг кажааларда азырап турар.

Колхозта ниитизи-биле төрээн 270 хойдан 286 хураган камгалап алдынган. Бүгү хойжулар хой оолдаашкынын чедишкиниг эрттирер дээш бүгү күштү салып турарлар.

Я. ОНДАР.

Колхозтуң кыштагларында

«Алдан-Маадыр» колхозтуң малчыннары бүгү малды 27 коданнарда одарладып, немелде чемнер-биле хандырып турар. Кыштагларда 19 кажааларны септээни эки. Шээр малдың чаңгыс аай хевирлиг 3 кажаазы немей туттунган. Инек кадарчызы Д. Монгуш бодунуң күжүбиле 40 тонна сигенни кыштаанда соорту́п, 29 тонна одекти бөлүп алган. Сүт-бараан фермаларында 1500 тонна силос бар. Саар инектериниң чемгерилгезин таарыштырган. Хойжулар Семис-оол, Дөмүр-оол чаа төрээн хойларының хураганнарын чидириг чокка доруктуруп турар.

Ындыг-даа болза, бүгү коданнарда малдың кышкы ажаалдазы чаңгыс аай эки турар деп сөглеп болбас. Колхозтуң девискээринде хар кылын чагган, соок улгаткан. Кыштагларда 14 малчыннарның өглери чылыглаттынмаан. Хөлчүктүгде О. Бугажыктың ажаап турары 44 аныяк шары кажаа чок чердарчызы Д. Монгуш бодунуң күжүбиле хонуп турар. Хаван фермазының кормозапарниги ажылдавастаан. Хаваннарга чемни амдан киир хайындырып, белеткеп бээри чогуур негелдезинге четпээн. Хаван фермазын механизастаар болза, улам-на эки болур ийик.

Хойжу О. Сегбениң хоюнуң кажаазы чок. Кыштың соогунда чадагай черге турган хой баксыраар деп үүве билдингир, ынчангаш кажаа айтырының дүрген шиитпирлээр ужурлуг. 1960 чылда мал ажылындан алыр продуктуларны 1959 чылдыкынан бүдүн чартык катап хөйну алыр деп малчыннар социалистиг хүлээлгелерни алган. Хүлээлгелер күүседиринге дөгүм дузалыг кылдыр кыштаглаашкында четпестерни чайладыры малчыннарның, мал ажылының тускай эртемниглериниң, артель баштаар чериниң чугула херээ болу берген.

О. БОРАШ,
Сүт-Хөл район.

Шээр мал оолдаашкыны

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң малчыннары чеди чылдың ийиги чылының онаалдаларын чедишкиниг күүсеткен, ам ийиги чылында хүлээлгелерни чедишкиниг күүседир дээш сорук киришкин-биле ажылдап турар.

Колхозтуң трактор бригадазының механизаторлары септезе чогуур 13 тракторну, 9 сеялканы, 13 андазыны, 50 илиирни оон-даа өскелерни эки шынарлыг септеп доокан. Септелгеге мен база ажылдап келдим. Часкы тарылганы чогуур хуусаада, агротехниктиг чурум ёзугаар доозар бис. Онаашкан ажылымныц нормазын хүн бүрүде 150 — 200 хуу күүседиримни, бо чылын 1000 кг кывар чүүлду камнап алырымны хүлээндим. Берген сөзүмнү ээлеп шыдаар мен.

М. ЧИМБИИ,
Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң тракторизи.

Сөзүмнү ээлээр мен

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалын солундан номчуп танышкан мен. Көдээ ажылагыйны улам ынай хөгжүдер дугайында кайгамчык чугула болгаш төөгүлүг доктаалды Пленум хүлээп алган деп чүвени ханызы-биле медереп билдим. Партиянның кыйгырыын күүседиринге бистер, көдээниң ажыл-ишчилери кажан-даа белен бис.

Бистиң артельдиң колхозчулары чеди чылдың бирги чылында планныг онаалдаларын күүсеткен, ам ийиги чылында хүлээлгелерни чедишкиниг күүседир дээш сорук киришкин-биле ажылдап турар.

Колхозтуң трактор бригадазының механизаторлары септезе чогуур 13 тракторну, 9 сеялканы, 13 андазыны, 50 илиирни оон-даа өскелерни эки шынарлыг септеп доокан. Септелгеге мен база ажылдап келдим. Часкы тарылганы чогуур хуусаада, агротехниктиг чурум ёзугаар доозар бис. Онаашкан ажылымныц нормазын хүн бүрүде 150 — 200 хуу күүседиримни, бо чылын 1000 кг кывар чүүлду камнап алырымны хүлээндим. Берген сөзүмнү ээлеп шыдаар мен.

М. ЧИМБИИ,
Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң тракторизи.

Малчыннарга дуза

Чаа-Хөлде «Найырал» колхозтуң Кара-Тал бригадазында комсомолчу аныяктар колхоз бүдүрүлгезинде улуг күш болуп ажылдап турар. Олар ыраккы одарларда малчыннарга мал чеми чедирер айтырыгны партия организациязы, колхозтуң баштаар чери-биле чугаалажып көргеш, аныяктар бригадазын организастаан. Ында 12 кижи киржип турар. Оларны дериг-херекселлдиг, шанактыг аттар-биле хандырган.

Д. АРАКЧАА.

Ажаалганы кошкатпас

Бии-Хем районнуң «Хадын» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары малдың кышкы ажаалгазынга хамаарыштыр элээн ажылдарны кылган. Олар чаа бызаа кажаазын 1-ни туткан, Суглуг-Хемде хойнуң 3 кажаазын кылган, хойжулар 3 бөлүк хойну ында кыштагладып турар.

Моон-биле чергелештир ниитинин малының кышкы ажаалгазында четпестерни айтыры чугула. Инек кадарчызы И. Бошка кыштаанда кажаазын септевээн. Оларны ол чайын, күзүн эки одарладып семиртпээн ужурунда инектериниң деңгилдези хирелиг. Аныяк инектер 3 баш чедир өлүп хораан. Азөөтте 60, Арзатта 80 ажыг аныяк инектериниң кажаалары ноябрьда кээп туттунган. Ынчангаш чадагай, соок черге турган инектериниң күжү баксыраан.

Төп сүт-бараан фермазының кажаалаарының чылыглаашкыны чоокта чаа доозулган. Фермада мал чемгерер тускай кажааны амдыгаа чедир тутпушаан. Ораан-суур чылыглаттынмайн, ажаалга чедимче чок болуп турганындан 10 ажыг бызаа, молдурга өлүп хораан. Хойжулар Аракчаа, Комбулдай, Сотпар-оол оларның коданында шээр малдан 70 баш чидиритте таварышкан. Зоотехник Медведев, ферма эргелекчизи Максимов мал чемнериниң рационун тургуспайн турган.

С. ДАНГАА.

Колхозтарга күш-ажылды организастаарының чаа хевирлери болгаш төлевири

Бригадалар—көдээ ажыл-агыйга бүдүрүлгени организастаарының кол хевири. Бүдүрүлгениң механизастаашкынының деңнели үзүктел чок бедээни-биле холбаштыр колхозтарның экономиказының хөгжүлдезинге оларның ролю улам өзүп турар. Ынчалза-даа техниканы колхозтарга сатканының болгаш МТС-терни эде организастаанының соонда бригадаларны организастаар талазы-биле ажыл-агыйларга онза өскерилге болбаан.

Хөй-хөй колхозтарга, ыланғыя кара хөрөүнүг эвес зонаның төп болгаш соңгу талакы областарынга кызыы специализастаттынган бригадалар хевээр арткылаан, а чамдык таварылгаларда үүрмек суурларның болгаш көдээ черлериниң баазазынга комплексилиг деп адаар бригадаларны тургузуп, оларга чериниң эвээш кезиин, ажылчын болгаш продуктулуг малды быжыглаан. Ол бүгү бригадалар тускай трактор бригадаларындан хандыртынып турарлар.

Күш-ажылдың ындыг организастаашкыны турда, удуртулгага болгаш бүдүрүлгени хандырарынга ачыланчак чөрук херек кырында хевээр артып, трактор болгаш хөву ажылының бригадаларының ажылынга дугуржулгалыг эвес чорук көстүп, чериниң болгаш техниканың ажыглалынга ээ-харыысалга чок чорук болуп турар, ол чорук алызында барып дүжүтке багай түннелди көргүзүп турар.

Эң чоокку үеде чер ажылынга комплексилиг механизацияны боттандырып шыдаар чаңгыс аай механизастаттынган бригадаларны ажылагый бүрүзүнге тургузары чугула. Эштер Гиталов биле Мануковскийниң болгаш өске-даа мурнакчы механизаторларның дуржулгазы ындыг бригадаларны организастаарының ажыктыының дугайын чугаалап турар. Ол бригадалар чүгле чер ажылынга эвес, харын база мал ажылынга комплексилиг механизастаашкынның айтырыгларын шиитпирлеп шыдаар.

Механизастаттынган бригадаларның чедишкиниг ажылдаарынга материалдыг сонуургалдың айтырыглаларын шиитпирлээри эргежок чугула. Амгы үеде колхозтарга болгаш совхозтарга чер ажылынга күш-ажылды күүсеткен ажылдарның хемчээлиниден хамаарыштыр төлеп турар. Чер ажылынга бүдүрген продукциязының чаңгыстың чижээн барымдаалар төлевирже шилчиир үе келген деп санаар херек. Ону мал ажылынга кылып турары бодунуң ажыктының көргүскен.

Москваның К. А. Тимирязев аттыг көдээ ажыл-агый академиязының социалистиг көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелерин организастаарының кафедразы сөөлгү чылларда Тамбов областың Калинин аттыг өөредилге-дуржулга ажыл-агыйынга үнүш ажылыңың продукциязының центнерин барымдаалап күш-ажылды төлөөрин ажыладып кылган болгаш ажыглаан турган. Ол дугайында культура азы чаңгыс аай культуралардың болук бүрүзүнүң талазыбиле ажылдап кылырының нормаларынга болгаш тариф чижээнге үндезилээш, оларны өстүреринге үнер ажыл төлевириниң нинти түнүн планга тодараткан. Планныг дүжүтке ол түннерни үлеп тургаш, центнер продукцияның үжүн ажыл төлевириниң өртээн доктааткан.

Бо өртек ёзугаар центнер продукция дээш шилчилгелериниң түннелинде бригадага бодунуң ажыл төлевириниң фондузу тургустунган. Чыл иштинде ажылчыннар күүсеткен ажылдарынга совхозтарга доктаттынган тариф чижектериниң 80 хуу хемчээлинге авансыны ап келген, а чыл төнчүзүнде үзе санажылганы чоруткан.

Бо дуржулга эки түннелди берген. 1958 чылда чаа система-биле ажылдаан бирги бригаданың ажыл төлевириниң фондузу 183 муң рубль болган. Төлевирге херек кырында чаргыдал 148,5 муң рубль болган. Арткан 34,5 муң рубльди ажыл-агый чылының төнчүзүнде ажылчыннарга тывыскан.

Бригаданың ажылчыннары ажыл төлевириниң фондузун камналгалыг болгаш эң ажыктыг кылдыр ажыглааннар, оларның күш-ажылчы идепкейи болгаш сагылга-чуруму бедээн, ажылдарның шынары эжижээн. Ооң түннелинде көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүү ацаа база бедик болган. Бирги бригада күзүн чажып тарыыр тараа культураларының гектар санындан 18,4 центнер дүжүтту, кукурузаның ногаан массазындан 400 центнерни алган, а эрги ёзу-биле ажылдаан өске ийи бригадаларга ол ёзугаар 17 болгаш 222 центнер дүжүттер алдынган. Бирги бригада культуралар талазы-биле күш-ажылдың чаргыдалдарын 10—20 хууга кызырган болгаш центнер продукцияга ажыл төлевириниң чаргыдалын база кудулаткан. Ооц-биле кады трактористериниң айда ортумак ажыл төлевири 990-дан 1271 рубль чедир, а ат-биле ажыл кылын турар ажылчыннарның — 351-ден 479 рубль чедир өскен. 1959 чылда шупту үш бригадалар күш-ажылдың төлевириниң чаа формазынче шилчээн.

Калинин аттыг өөредилге-ажылагыйының эки дуржулгазын барымдаалаш, Москва областың Ступинск районунуң «Чаа амыдырал» колхозунга чаңгыс аай механизастаттынган бригадаларны тургузарын болгаш күш-ажылдың төлевирин продукцияның центнерин барымдаалап чорударын сүмелээн. Колхозтуң баштаар чери бо саналдарны үүлдүгүнгеш, 1959 чылдың октябрьдан эгелеп оларны ажыглаарынче кирген.

«Чаа амыдырал» колхозка чоокку үеге чедир чеди комплексилиг, ийи трактор бригадалары турган. Чер ажылынга шупту 250 ажыг кижи ажылдап турган. Амгы үеде хөву ажылының үш механизастаттынган бригадалары болгаш бир ногаа ажылының бригадазы организастаттынган. Бирги бригадага 822 гектар шөлдүг хөвүнүң тарылга ээлчештирилгезин болгаш ийи ферма чаныныңы 156 гектар шөлүн быжыглаан. Бригаданың эргезинге чеди трактору, эргежок чугула кожуг машиналарын болгаш чепсектерни тускайлап берген. Бригаданың составында бригадир болгаш күш-ажылды организастаарының, үчёдүнүң талазы-биле ооц дузалакчызы, 16 механизатөрлер болгаш дузалаар ажылдарда 6 колхозчулар бар. Ийиги бригадага база ындыг составтыг кижилерни болгаш ол хире техниканы, нинти шөлү 1100 гектар хире бир хөву болгаш ийи ферма чаныныңы тарылга ээлчештирилгелерин быжыглаан. Үшкү бригадага чеди кижи 403 гектар шөлге тарылга ээлчештирилгелерин чорудар.

Ногаалар өстүрер талазы-биле бригадага техниканы база тускайлап берген. Ооц составында 31 кижи. 330 гектар шөлге хөй чылда үнер үнүштерлиг одарларның ийи участоктарын хандырарынга дөрт кижи составтыг ийи механизастаан звенону тургускан. Кышкы үеде олар фермаларны хандырар апаар.

Ынчангаш чер ажылынга 250 эвес, а 90 хире кижи ажылдаар апаар. Хөву ажылында чаңгыс ажылчынга 50 гектар хире тарылга шөлү, а ногаа ажылында—1,5 гектар ногаалар онаажыр. Чүгле картофельди болгаш ногааларны ажаап алыр үеде бригадага немелде ажылчын күжүн хандыдар апаар. Ынчалза-даа ажаап алыышкын ажылдарының механизастаашкынының өскенинден немелде ажылчыннар ол үеде база негеттинмес.

Механизаторларның инициативазы-биле беш кижи составтыг чөвүлел—бригаданың ажыл планнарын ажылдап кылыр болгаш колхозтуң баштаар черинге киирер, хөву ажылдарын күүседириниң шынарын болгаш хуусааларын хайгаараар, материал-акша хөрөнгилериниң чаргыдалы дээш контрольду боттандырар, бригаданың составын тодарадыр, бригаданың багай ажылдап турар кежигүннерин ооц үндүрер дугайында айтыыгны колхоз баштаар черинге тургузар азы оларның немелде төлевирин казыыр. Бригаданың чөвүлели—бригадирге дузалажыр хүлээлгелиг бригадада удуртулганың болгаш эргелеп башкарарының коллективтиг органы.

Колхозтуң механизастаттынган бригадалары продукцияның центнерин барымдаалаар күш-ажылдың төлевириниче шилчип турар. Ажыл төлевириниң бригада фондузун тодарадыр дээш колхозка центнер продукцияга өртек-үнени ажылдап кылган. Ону кылырда бригадаларның ажылдап турар байдалдарын өөренип көргеш. Чижээ, гектардан ортумак дүжүду 13 центнер болган Мещерино биле Городня суурларда бригадаларга ол культураның центнер тараазынга төлевириниң чаргыдалын 8 рубль 75 көпеек, а 10

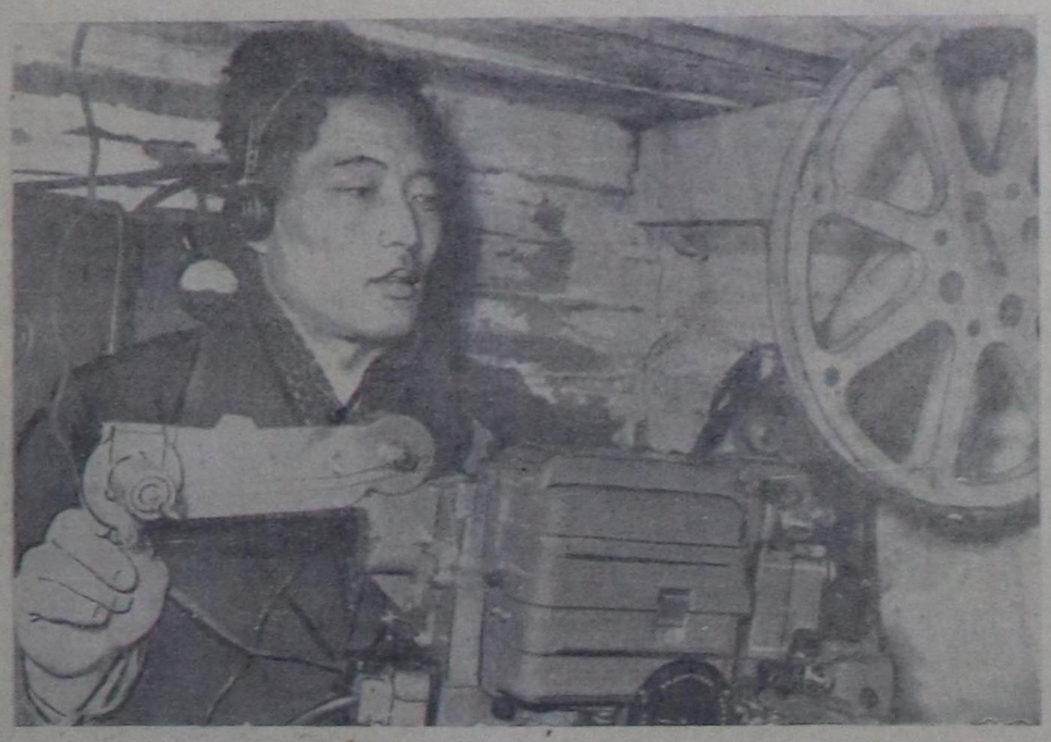

Эш Бавуу-Доржу кино механиги болуп ажылдаа-ла ам таптыг-ла он алды чыл болган. Кино үндүрер аппаратты эки өөрөнип билип алганы-биле кино-чуруктарның көргүзүглериниң үезинде үрелишкиннер болбайн аурар. Бодунуң ажыллап турары Каа-Хем районуң Кунгуртуг суурга ол кино көргүзериниң планын 1959 чылда 160 хуу кылдыр күүсеткен. Техникага алызындан ынак эш Бавуу-Доржу бодунуң улуг дуржулгалыг апарган тускай мергежилиниден ангыда, хостуг шагында бир тускай мергежил болур — чурук тырттырарына өөренип турар. Ооң чугаалап турары:

— Артык тускай мергежил кажан-даа доктар болбас-ла болгай, ынчангаш өөренип ап турарым бо-дур.

Чурукта: кино механиги эш Бавуу-Доржу кино үндүрер аппаратты баш удур белеткеп ап тур.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Номчукчуларның чагааларында

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалында «Чонуң өртүзүнга масса-политиктиг ажылды улам калбартыры болгаш ооң деңнелин бедидери эң чугула ужур-дузалыг болуп турар» деп айыткан. Культура-чырыдыышкын албан черлери ол ажылды чорударынга партия организацияларының көл чугула даяныр черлери болур.

Областың районнарында чамдык культура-чырыдыышкын албан черлери бо дугайында элээн боттуг ажылдарны чорудуп, чеди чыл планының онаалдаларын хуусаа бетцинде күүседир болгаш көдээ ажылгый продуктуларының әлбекшилин түргүзар талазы-биле социалистиг хүлээлгелерни боттандырарынче чонну мобилизастаарынга дузалап турар.

Борта чижек кылдыр Каа-Хем районуң Ленин аттыг болгаш «Тиилелге» колхозтарында тургускулаан культура базаларының дугайын чугаалап болур. Ындыг базаларны түргүзарын областың өске колхозтарынга, суурларынга практикалаар херек.

Чөөн-Хемчик районуң Чадаана көдээ Советинде библиотеканың эки ажылының дугайында ол черниң чурттакчызы **Монгуш Ак-оол** бижээн. Библиотека эргелекчизи Саара Иргит номнар артынга олурбайн, харын колхозчуларның бажыңнарынга барып, чаа-чаа номнарның утка-шынарын тайылбырлап берип турар. Мооң уламыдан ында номчукчуларның саны 685 кижи чедир өскен. Саара Иргит колхозтуң Арыг-Бажында, Кызыл-Хаваста фермаларында, Кара-Талда хову бригадазында болгаш өске-даа черлерде библиотека салбырларын организастаан. Бо чорук колхоз бүдүрүлгезинде кижилерге таарымчалыг болуп, шагуени камнаарынга улуг дузалыг болган. Комсомолчу шудургу кыс С. Иргиттиң бо кызымак ажылын улам деткиринин улуу колхоз баштаар чери аңаа дузалашпайн, библиотеканы одаар ыяшы-биле четче хандырбайн турарын бижикчи эш М. Ак-оол чөптүг шүүмчүлеп бижээн.

Көдээ бижикчилерниң редакцияже чорудуп турар чагааларының утказын ап көөрге, районнарда культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылында улуг четпестер барыы база тодаргай. Ол-ла районуң «Коммунизмче орук» колхозунда Хорумнуг-Кежиг суурда клуб ажыы-биле хандырбаанындан кино, концерт-даа, лекция-даа чорудар аргажок, библиотека-даа ажылдавайн турар. Суурда радио четкизин турган-даа болза, репродукторлар чедишпес. Колхозтуң төвү — Чыраа-Бажы суурда бир кудумчуда 3 ыытқыр репродукторларны азып каан турунда, Хорумнуг-Кежигде чаңгыс-даа репродуктор аспаан. Колхоз төвүнден ырак черде чурттап турар чонуң культурлуг амыдыралынче колхоз баштаар чериниң чөгүүр кичээнгей салбайн турарын ол колхозтуң кежигүү **В. Начын-Бора** бижээн.

Бай-Тайга районуң Тээли суурда Культура бажыңының ажылында четпестерниң барын «Найырал» колхозундан **Д. Аймаа** бижээн.

Улуг-Хем районуң Жданов аттыг колхозунда көдээ клубтуң ажылы улам дорайтап турар. Клубта ойнаар херектелдер амдыгаа чедир чок. Колхозтуң тускай эртемниглери чонуң ортузунга лекцияларны болгаш беседаларны чорутпайн турар. Бо ажылдарны эжидиринче көдээ Советтиң даргазы эш Базаан биле клуб эргелекчизи эш Д. Кыргыстың кичээнгей салбайн турарын ол колхозтан эш **Б. Камын** бодунуң чагаазынга айыткан.

Таңды районуң «Межегей» совхозта көдээ клуб эткен чылын эки ажылдыларга санадып, турган болза, ам ол адын ышкынып эгелээн. Ооң эргелекчизи эш А. Павлова клубка ажыл чорударының орнунга район төвүнче баары көвүдээн. Хостуг үелерни чөп ажыглаарының орнунга, аныяктарның ортузунда арагалаар чоруктар бар апарган. Ол болза оларның ортузунга кижизидилге ажылының четпези-биле тайылбырлаттынар. Бо дугайын ол совхозтуң тракторизи эш **В. Шойлаа** бижээн.

Сүт-Хөл районуң «Ишкин» көдээ ажыл-агый артелиниң Ишкин-Аксы, Ак-Аксы суурларында ийи клубтарның багай дериттингениниң дугайын ол колхозта эш **С. Тюлюш** бижээн. Ол клубтарның ажылын сегидериниң талазы-биле чугула хемчеглерни районуң культура килдизиниң эргелекизи эш **Метке** алыр өөй келген.

БРИГАДА ЧАСКА БЕЛЕТКЕНИП ТУРАР

«Найырал» колхозтуң ногаа бригадазы (бригадири эш Байыр-оол) часка белеткелдерни багай эвес чорудуп турар. Бо чылын ол бригада 52 гектар картофельди, 25 гектар янзы-бүрү ногааны тарып олурттур планныг.

Бригадада 20 колхозчулар, 7 шанактыг аттар, бир трактор быжыглаттынган. Огород шөлүнде 170 тонна өдекти төккен болгаш 293 кезек шывыглар кылыр хыыргыштарны, 12 парник оңгарларын рассадалар олурттуруга белен кылдыр кылган.

Колхоз эткен чылдарда картофель үрезинин Улуг-Хем районуң колхозтарындан садып ап келген, а бо чылын үрезинни бодунда белеткээн. Ам 120 тонна картофель үрезини бар, планындан 4 тонна артык. Ол үрезинни Ак-Тал, Көк-Даш деп черлерде огород бригадазының турлагларында эки кылдынган, чылыг подвалдарда кадагалап турар.

Шанактыг аттар-биле өдек соертүп турар Х. Балчый, Х. Ховалыг, С. Баир, тракторист Т. Дүнчүт-оол болгаш ооң-даа өскелер түс-түс оналышкан ажылдарының нормазын 120—150 хуу күүседи келген. Бригада бүгү белеткелди чоокку хуусаада доозар.

М. КАВАА-САРЫГ,
«Шынның» корреспондентизи.
Чаа-Хөл район.

Эки эгелээшкин

Чөөн-Хемчик районуң «Коммунизмче орук» колхозунда аныяк комбайнерлерниң болгаш трактористерниң билиин бедидер курс ажыттынган.

Курсту агроном Соломатов, инженер Шериков болгаш механик Доржу удуртып турар. Ында өөренип турар 21 аныяк механизаторларның аразында Оруспай, Өпей-оол, Депкир боттарының өөредилгеге кызымаккайын көргүзүп, копчуг чүткүлдүг өөренип турар.

К. КУУЛАР.

ДОСААФ-тың кудуку организацияларының ажылын экижидер

Совет күрүне кажан-даа дайынны күзевейн келген, ол кымче-даа халдавас, мооң соңгаар-даа тайбың база бүгү улустар-биле найыралдыг чурттаарын күзеп турар, ынчангаш бодунуң Чепсектиг Күштерин кызыгып турар.

Ынчалза-даа «соок дайынны» уламчылап, ону чидиглендиреринче чүткүп турар реакцылыг күштер делегейде ам-даа бар. Бир эвес кандыг-бир дайынзырак күрүне бистиң күрүневисче халдап дитигиптер болза, Совет Чепсектиг Күштер ону чылча шаап, чер кырындан арыглап шыдаар. Бистиң шеринивистиң болгаш флодувустуң улуг кызыгышкыны болза, ооң кошкааның эвес, а бүзүрелдиг күчүлүг күжүнүң дугайын херечилеп турар.

Совет улус тайбыңның хөрөөн күш-ажыл-биле быжыглавышаан, Армияга болгаш Флотка дузалаар ажылын соксатнайн турар. Ылаңгыя ДОСААФ организациялары чурттуң камгаланыр чоруун быжыглаарынга болгаш улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинге ужур-дузалыг ажылдарны чорудуп, дайынчы болгаш техниктиг өөредилгелерни организастап, спорттуң массалыг ажылдарын калбартып турар.

Области ДОСААФ эге организацияларының, райкомнарының, Кызыл хоорай комитединиң отчёт-соңгулдалыг хуралдары доозулган, ажылдың чедишкиннери болгаш четпестери демдеглеттинген.

ДОСААФ-тың Кызыл хоорай комитеди болгаш ооң эге организациялары шериг-спорт хөрөөнге ажылчы чоннарны өөредириниң чамдык ажылдарын чоруткан. Ылаңгыя 1958—1959 чылларда 500 ажыг чолаачыларны, 70 ажыг мотоциклистерни, элээн хөй трактористерни болгаш радистерни, өске-даа мергежилдиглерни, боодалганың 300 ажыг разрядчыларын, боодалга спортунуң 20 ажыг судьяларын белеткээн.

Облпотребсоюз АТК-зында ДОСААФ эге организациязы (даргазы эш Вильер) эткен чылын үшкү разрядтың чолаачыларын белеткээн. Колективтиң ажылчын, албан-хаакчыларын ДОСААФ-тың хүрээлеңнеге хөйү-биле киирип алган. Оран камгалалының темаларынга беседаларны хөй удаа организастаан. Кежигүннериниң дадыварын чогуур үезинде бүрүн хавырган.

№ 1 АТК-ның ДОСААФ эге организациязы чолаачыларның мергежилин бедидериниң хемчеглерин чорутканының түңнелинде, элээн хөй чолаачылар өрү класстың документилерин алган, чүгле ийи ай иштинде 200 ажыг кижи ДОСААФ-тың хүрээлеңнеге кирген.

Улуг-Хем районуң «Чодураа» көдээ ажыл-агый артелинде ДОСААФ эге организациязында кежигүннериниң саны дыка өскен. Ында чолаачылар курузу ажылдап турар. Шак мындыг дээре ажылдыг өске-даа эге организациялар бар.

Ынчалза-даа ДОСААФ-тың хөй-хөй эге организациялары боттарының ажылын экижитпейн турарын отчёт-соңгулдалыг хуралдар илереткен. Чамдык будурулге, албан черлериниң, колхозтарның, совхозтарның удуртукчулары болгаш партия организацияларының секретарылары, профэвилел, комсомол организациялары ДОСААФ эге организацияларыбиле харылзаа чок ажылдап, оларның ажылын экижидериниң чугулазын чедир үнелеп көрбейн турар фактыларны, ДОСААФ-тың райкомнары, Кызыл хооркому, область комитеди кудуку организацияларны кошкак удуртуп турарын хуралдарга чөп чөптүг болгаш шыңгыы шүүмчүлеп турулаан.

Областың профэвиледдер чөвүлелиниң коллективиниң ДОСААФ эге организациязының даргазы турган эш Шутаев отчёттуг үе дургузунда чүү-даа кылбаан, чаа болуп эткен отчёт-соңгулдалыг хуралда өнү кежигүннериниң идегелии күүсетпээни дээш катап соңгуваан.

Областың культура эргелелинде, ооң типографиязында, горпода, № 2 АТК-да ДОСААФ эге организацияларының даргалары турулаан Ошаров, Наумушкин, Казанцев, Юрьев олар багай ажылдаанар. Ол организациларның кежигүннериниң саны отчёттуг үе иштинде немешпээн, ооң учёду безин балдинмес турган, кежигүннериниң дадыварын хавырттынмаан болган.

Тес-Хемниң ДОСААФ райкому эге организацияларны удуртур талазыбиле онза багай ажылдаан. ДОСААФ-тың Таңды, Чөөн-Хемчик райкомнарындан өске райкомнарның ажылдаар оран-савазы чок болуп турар.

ДОСААФ-тың удуку организацияларының организас-массалыг ажылдарын, спортчу болгаш техниктиг өөредилгелерни экижидер дугайында чоокта чаа болуп эткилээн отчёт-соңгулдалыг хуралдарга болган шүүмчүлелчи санаалдарны амыдыралга боттандырары чугула. Бо талазы-биле ДОСААФ-тың область, район, эге организациялары болгаш чер-черниң партия, совет, профэвилед, комсомол организациялары быжыг харылзалыг, планныг өзүбиле ажылдаар херек.

Н. ЛОПСАН,
ДОСААФ-тың область комитединиң инструктору.

Редакцияга чагаалар

Коммуналчыларның ажылын экижидер

Бай-Тайга районуң коммунал ажыл-агый конторазының ажылчыннарында чазанар черде ажылдап турар Серен-Чимит, Сюрюң-оол, бызаанчы Бады, тудуг материалының белеткелинде Копчак, Серендоо дээн ышкаш боттарының хүлээлгезин эки күүседип турарлар бар.

Ынчалза-даа коммуналчыларның ажылында улуг четпестер хөй. Эткен чылын сес өт-бүле чурттаар бажыңнар кылыр турган, чамдыызын шала кылган: дөртүүн печкалары кылдынмаан болгаш херими, кладовказы чогундан комиссия хүлээп албаан.

Коммунал конторазының эргезинде турар Тээли суурнуң чунар бажыңы доктаамал ажылдавас, чунар бажың изитпээнинден суурнуң чурттакчылары ийи, үш неделяда чунмайн бадары хаая эвес. Баш таартыр чер чок. Гостиница турган бажыңны чурттарга бажыңы кылып каанының түңнелинде район төвүнге келген кижилерге хонар чер тывары берге. Амгы «Гостиница» дээр черинде чүгле 3 орун салып каан, аңаа хонар кижилерге таарымчалыг байдалдарны түргуспаан. Электри станциязының ажылдаары доктаамал эвес, чамдыкта шак четпээнде өөүп калыр, чамдыкта карацгылап, чырыткылаңнап туруп бээр.

Тудугнуң планныг өнөалгаларын чогуур өйүнде күүседири тудуг материалын чогуур өйүнде белеткеп, ону тудуг шөлүнге сөөртүп алырындан хамаарыыр. Коммунал-хандырылга конторазы бо чылын 2600 кубометр ыяш белеткээр турган, сөөлгү хүннерге чедир чүгле 1000 ажыг кубометр ыяшты тайгада белеткеп сөөртүп алган. Тудуг ыяжының белеткелинде чүгле чеди кижи ажылдап турар.

Куш-ажылдың сагылга-чуруму куду деңнелде турар. Чамдык Часыг-оол, Аракчаа, Хуна дээн ышкаш ажылчыннар үргүлчү арагалаар, ооң уламыдан ажылче үнмес, прогуддаар чоруктарны кылып турарлар. Ындыг турбуже ында турган эш-хуузунуң суду (даргазы эш Бады) ол кижилер-биле кандыгдаа ажыл чорутпайн турар.

Коммунал-хандырылга конторазының ажылын экижидериниң талазыбиле ооң директору эш Судуй-оол, ында партия организациязының секретары эш Даңны боттуг хемчеглерни база-ла албайн турарлар.

С. КОМБУЙ-ООЛ.

НИИТИНИҢ ЧУГУЛА ХЕРЭЭ

Байдалды улам экижидер

Бай-Тайга районда «Тиилелге» колхозтуң клувунга массалыг кежээлер: кино үндүрүлгези, ооң көргүзүглери, солун лекциялар болуп турар. Суббота болгаш воскресенье хүннеринде организастап турар ынчалда, өскелер, кижилер мооң мурнунда эзирик, элээр шаптыктаар турган. Кажан улусчу эки-тура дружиназы тургустунуп келгениниң бээр ол байдал экижээн дугайын колхозчулар чугаалажып турар.

Социалистиг чуртталганың норма-чижектерин сагыыр, ниитиниң корум-чурумун тудар талазы-биле дружина (командири эш Лопсан) багай эвес ажылдап турар. Дружиначыларның сургаалдалыг хуралын сөөлгү үеде үш катап чыылдырган, бир удаа болган семинарга дружиначылар боттарының ажыл дуржулгаларын база солушкан.

Хөй-ниитиниң черлеринге, чамдык хүннерде суурнуң кудумчуларына эолчежип дежурныйлаар чорук дружинада чаңчыл болган. Дружина чүгле илерээн четпестерни илередири-биле кызыгаарлаттынмайн, хаарын ындыг үүлгедиглерни болдурбазынга кижизидилге ажылын чоннуң ортузунга база калбартып турар.

Колхозта партия организациязының удуртулгазы-биле хөй-ниити даанган, улусчу эки-тура дружиназы бодунуң практиктиг ажыл-чорудулгазын улам экижидип турар. Артель будурулгезиниң кандыг-даа ажылынга киришпейн турган Чылбак-оол, чурум чоктарга санаттырып турган Кадыг-оол, Эрес-оол олар ам колхозтуң эки кижилери апарган.

Эки ажылдап турар ындыг дружиналарның дуржулгазын калбарттыр талазы-биле улусчу дружинаның район штабы (начальниги эш Чедер-оол) боттуг хемчег албайн келгенин база айтыр херек. Районуң болгаш Тээли суурда чамдык коллективтерниң дружиначылары дыка багай ажылдап турар. Оларның хуралдарын, командирлерниң семинарын мооң соңгаар доктаамал чорудуп турары чугула.

С. АҢГЫРБАН.

Дружина командирлериниң чөвүлел хуралы

Улуг-Хем районда улусчу эки-тура дружиналарының район штабы дружина командирлериниң чөвүлел хуралын эрттирген. Аңаа дружиналарның ажыл дуржулгаларын солчур дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Ленин аттыг колхозта дружина командири эш Сытыр-оолдуң илеткелин чөвүлел хуралдың киржикчилериниң мооң мурнунда эзирик, элээр шаптыктаар турган. Кажан улусчу эки-тура дружиназы тургустунуп келгениниң бээр ол байдал экижээн дугайын колхозчулар чугаалажып турар.

Социалистиг чуртталганың норма-чижектерин сагыыр, ниитиниң корум-чурумун тудар талазы-биле дружина (командири эш Лопсан) багай эвес ажылдап турар. Дружиначыларның сургаалдалыг хуралын сөөлгү үеде үш катап чыылдырган, бир удаа болган семинарга дружиначылар боттарының ажыл дуржулгаларын база солушкан.

Хөй-ниитиниң черлеринге, чамдык хүннерде суурнуң кудумчуларына эолчежип дежурныйлаар чорук дружинада чаңчыл болган. Дружина чүгле илерээн четпестерни илередири-биле кызыгаарлаттынмайн, хаарын ындыг үүлгедиглерни болдурбазынга кижизидилге ажылын чоннуң ортузунга база калбартып турар.

Колхозта партия организациязының удуртулгазы-биле дружина бодунуң ажыл-чорудулгазын ында хөй-ниити организациялары-биле үргүлчү харылзаалыг чорудуп турар. Кемниг херектер үүлгедир, социалистиг чуртталганың норма-чижектерин хажыдар чоруктар колхозта эвээжээн.

Белдир-Кежигде, Иштии-Хемде болгаш Жданов аттыг колхозта дружина командирлери база информация кылган. Практиктиг ажыл-чорудулгаа өөредилге болуп ындыг хуралдарны өй-өйде организастап ап турарын командирлер күүзээн.

Я. ДОРЖУ.

Владивосток. Ыракы Чөөн-чүктүң пароход ажыл-агыйының коллективи чеди чылдың бирги чылының планын ажыр күүсеткен. Дыка хөй экипажтар бедик көргүзүглерни чедип алганнар. Оларның эң дээрези — «Яков Свердлов» теплоходтуң экипажынга комунистиг күш-ажылдың коллективи атты ында бир дугаарында тывыскан.

Чурукта: «Яков Свердлов» теплоход орукче үнериниң мурнуу чарыында Владивостоктуң портунда тур.

Фото **Н. Назаровтуу.**
СЭТА-ның фотохрониказы.

Чурумчудар херек

Ак-Туруг Чаа-Хөл районуң төвүнден 40 хире километр черде турар. 1959 чылдың эгезинде Ак-Туругнуң чурттакчыларының негелдезин ёзугаар район төвүн таварты Кызыл—Ак-Туруг аразының автобузун тургускан. Ол чорук пассажирлериниң аргыжарынга таарымчалыг болган. Баштайгы үеде автобус график ёзугаар чоруп, ооң чолаачылары-даа пассажирлерге эптиг эвлек турган.

Ынчалзажок сөөлгү үеде автобус чолаачылары график бөгүүр акизазын алган, билет бербестээн. Ылаңгыз бо давас болгаш автобуска чораан кижилериниң санал-онаалын тооп көрбес апарганы хомуданчыг. Бичии автобуска 20 ажыг кижини олурткаш, чолаачы улустуң акизазын алган, билет бербестээн. Ылаңгыз бо айның 9-та Кызыл-Дагдан үнген автобус чолаачызы 27 кижини олурткаш, оларның чаңгызынга-даа билет бербээн, акшаны бодунга чыыр алган. Ол чоруктан күрүнеге эвээн орулга кирер дээрзи билдингир.

Ооң ыңай Ак-Туругдан үнген автобус Кызыл-Дагда гаражка хонар болганындан Ак-Туругнуң чурттакчылары район төвүнге бир хонгаш чедип турар. Билет сатпаан болганында кады келген пассажирлериниң чамдыызын чолаачы дараазынга хуй автобуска олурткас чорук база бар.

Бир-тээ Ак-Туругже чоруп турар автобусту тургускан болганда Ленин аттыг колхозка эки гаражты тудары база негеттинин турар.

Г. БАЛЧИР.

Эренгей удуртулганың түңнели

Сүт-Хөл районуң Киров аттыг колхозунуң баштаар чери колхозтуң ниитилештирген малының санаашкынын чыл төнчүзүнде чорутган. Ооң түңнелинде дыка хөй четпестер илерээн.

Колхоз мал өстүрериниң планын малдың үзүн аайы-биле күүсетпээн. Тодаргайларга инектен 68 башты, хойдан 700 ажыг башты, өшкүден 300 ажыг башты чедир күүсетпээн.

Мооң кол чылдагааны болза, колхоз баштаар чериниң (даргазы О. Очур-оол), партия эге организациязының (секретары Үзек) мал ажылынга удуртулганы көшкатканында болгаш аңаа контрольду четпес тургусканында болур. Ниитиниң малын таварылга болган кижилерге кадартын турар. Колхозтуң шээр мал кадарчылары турган Комбуштай, Догум-оол, Чигжи оларның харыысалга чок чоруундан дыка хөй мал өлүп хорааан. Шынзыдың бадыткаар кандыг-даа документ чок ветсанитар эргелиг Сарыг-оол, Одай-оол болгаш Кашпык-оол ышкаш кижилер мал эмнеп турар. Олар өлген малдың аарын тодарадып шыдавайн бартылаар таварылгалар хөй. Малдың өлгениниң дугайын ылаан бадыткап турар тодаргай актылар тургустунмаанының түңнелинде 266 шээр малдың, 678 дагаалардың өлгениде, читкени-даа билдинмес болуп турар.

Ниитиниң малын колхозчуларның малы-биле кады кадарып турарының ужурундан малдың шын сан-түңүн илередири бергедеп турар. Од ышкаш колхозчулардан мал садарыбиле подотчётка элээн хөй акша алган Ондар Өрге херек кырында мал садып албайн меге документ кипрегинден, ооң 19 баш шээр мал тудап турар.

М. КАНЧЫЫР-ООЛ.

центнер дүжүттүг Сапроново суурда бригадага—11 рубль кылдыр доктаткан. Чаа машиналарны болгаш агротехниканың эң дешилгелиг аргаларын хереглээни-биле холбашкан бүдүрүлгеге болган өскерилгелерден хамаарыштыр бо өртектерни улам тодарадыр апаар.

Ажыл төлевириниң фондузун ажылдың санын болгаш шынарын барымдаалап бригаданың кежигүннериниң аразында хуваар. Мещерино биле Городняда бригадаларга чыл дургузунда бригаданың кежигүн бүрүзүнге ажыл төлевирин ажылагыйга хүлээп алган нормаларны күүсеткен ажылдарны ёзугаар санап берип турар. Ажыл-агый чылының төнчүзүнде үзе санажылганы чорудар. Фондунуң болгаш херек кырында тывыскан төлевириниң аразында ылгалын бригаданың кежигүн бүрүзүнүң төлевиринге таарыштыр хуваар. Сапроново суурда бригадага дуржулга кылдыр мооң өске чурумну хүлээп алган: чыл дургузунда бригаданың кежигүн бүрүзүнге мергежилди болгаш ажылдаан ажыл шагын (кижи-хүннеринге) барымдаалап 500-тен 1000 рубль чедир төлевирни тыспып турар. Ажыл-агый чылының төнчүзүнде үстүнде бригадаларда ышкаш база үзе санажылганы чорудар.

Механизастаттынган бригадаларның кежигүннери болур дузалаар ажылчыннарының ажылын механизаторларның төлевириниң 70 хуу хемчээлинге төлөөр. Аът-биле ажылдаар колхозчулар ажылдарның байдалындан хамаарыштыр бир нормага 8-тен 18 чедир рубльди алырлар. Бригадирге бригаданың кежигүнүнүң ортумак ажыл төлевириниң 140 хуузун, а ооң дузалакчызынга 100 хуузун санап бээр.

Дүжүттүң планын күүсеткенде механизаторларның айда ортумак ажыл төлевири 1000—1200 рубль, дузалаар ажылчыннарның — 600—700 рубль, бригадирлериниң — 1300—1400 рубль болуп турарын саналгалар көргүзүп турар. Дүжүттүң база акша-хөреңгилериниң камналгазының өскени-биле төлевир көвүдээр апаар.

Колхозта механизастаттынган бригадаларның бүгү ажыл-чорудулгазы бот-орулга-чарылгалыг принципке тургустунуп турар. Бо орулга-биле ажыл төлевириниң бригада фондузун тургусканы-биле чергелештир кывар, чаар материалдарның чарыгдалынга, техниктиг ажаалдаларга болгаш септелгелерге, үүрмек херекселге болгаш өске-даа үүлдерге акша лимиттерин бригада бүрүзүне бёрип турар. Акша-хөреңгилериниң камналгазы дээш баштаар чер камналганың ниити түңнүүн 25 хуузунга чедир бригадага тыпсыр апаар.

Чер ажылын комплексилиг механизастаарының базазынга күш-ажылдың организастаашкынының болгаш төлевириниң чаа формазы болза 1960 чылда-ла күш-ажылдың чарыгдалдарын барык 35 хууга кызырар арганы колхозка бээр.

Механизацияның бедик деңнели агротехниктиг хемчеглерни ёй-шаанда күүседирин, көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидерин болгаш центнер продукцияга чарыгдалдарны кудуладырын хандырар. Бир эвес 1958 чылда центнер тараага күш-ажылдың төлевириниге дорт чарыгдалдар колхозка 21 рубль 72 көпеек турган болза, комплексилиг механизастаашкынның болгаш колхозчуларның күш-ажылының эң бедик үезинде ол чарыгдалдар 9—10 рубльден ашпас, хөй чылдыг сигеннериниң талазы-биле ол ёзугаар—6 рубль 30 көпеек турганындан 3 рубль 50 көпеек, силос культураларының талазы-биле—5 рубль 25 көпеек турганындан 2 рубль 20 көпеек болуп турарын саналгалар көргүзүп турар.

Быжыглаттынган шөлден дүжүт бедик болган тудум-на бригаданың кежигүннериниң төлевири бедик болур. Ындыг системаның үезинде ажыл төлевириниң фондузунуң хемчээли бригаданың кежигүннериниң санындан хамаарышпас. Харын кижилериниң саны эвээш турда, дүжүттүң бедээнииниң болгаш ниити чыылдаларның көвүдээнииниң күсели-биле ажыл төлевириниң фондузу көвүдеп болур.

Ажыл төлевириниң хемчээлин доктаадырда механизастаттынган болгаш механизастаттынмаан ажылдарның бүгү хемчээлин өөренип көөр. Ынчангаш бригадага бантаап турар колхозчуларның күш-ажылының төлевири бригаданың ажыл төлевириниң фондузундан чоруттунар. Бо бүгү болза бүгү ажылдарны механизастаттынган арга-биле күүседиринге болгаш немелде нүштерни болдунар-ла эвээжи-биле ажыглаарынга бригаданы материал талазы-биле сонуургалдыг болдуруп турар.

Күш-ажылдың организастаашкынының болгаш төлевириниң чаа формалары болза чер ажылының культуразын өстүрериниге, ниити болгаш бараанныг продукцияны көвүдедиринге, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниге, продукцияның ботүнезин чиигедиринге, аңаа үндезилээш колхоз бүдүрүлгезиниң экономиказының болгаш колхозчуларның амыдыралының материал-культурлуг деңнелиниң улам ыңай өзериниге дузалаар дээрзи чигзиниг чок.

Эң чоокку үеде комплексилиг механизацияны боттандырып шыдаар чаңгыс аай механизастаттынган бригадаларны чер ажылынга тургузарын болгаш центнер продукцияга төлевириниң чаа формаларын ажыглаарын деткири, ону колхозтарга, совхозтарга калбаа-биле сүмелээри чугула.

(«Советская Россия» солундан алган).

Монополияларга дүжүп бериишкин

(Германияның социал-демократтыг партиязының программазының дугайында)

Германияның социал-демократтыг партиязының онза съездизи эрткен чылдың ноябрьда ооң чаа программазын хүлээп алган. Программаның төлевилелиниң дугайында партияга ооң мурнунда маргылдаалыг чугаалажылга болган. Төлевилелдиң социалистиг принциптерден ойталап турар хөй-хөй түүлдерин чугаалажылга үезинде ГСДП-ниң анаа бөдүүн кежигүннериниң талазындан дыка буруу шапкан. Ынчалзажок партияның удуртулгазы ол шүүмчүлекчи сагындырыгларны херекте албаан. Принципиалдыг айтырыгларга дегбейн турар улуг эвес редакция эдиглери-биле программаның төлевилелин хөй-хөй төлээлер удурланып турбуже съездиге дөгээн. Ынчангаш ГСДП-ниң барыын үзелдиг удуртулгазы барыын-герман монополияларга бодунуң дүжүп бериишкинин, ажылчын аңгының эрге-ажыктарын бодунуң хорадан садар чоруун албан ёзузу-биле ындыг янзы быжыглаан.

Барыын-герман социал-демократияның чаа партия программазы ооң улам ынай барыын үзелчип бар чыдарын херечилеп турар. ГФР-ниң болгаш барыын талакы өске-даа чурттарның буржуаз парлалгазы ол программаны көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алганы таварылга эвес.

ХОСТУГ ЭРГЕ-ШӨЛӨЭ КЫМГАЛ?

Программаны чогаадып кылырынга киржири-биле ГСДП-ниң барыын үзелдиг удуртулгазынга чалаттырган сураглыг австри оппортунист Б. Каутский (К. Каутскийниң оглу) «Социал-демократишер прессединст» бюллетеньниң айтырыынга харыы кылдыр, социал-демократтыг чаа программа кол кичээнгейни экономиканың айтырыгларындан кижиниң эрге-шөлээзиниң айтырыгларынче шилчидип турар-дыр деп ол программаны хүлээп алганының соонда мөдеглээн. Ынчангаш кижиниң эргешөлээзиниң дугайында сөстер ГСДП-ниң программазында шынап-ла евээш эвес кирген. Чижээлээрге, ында чугаалап турары болза: «Социализмниң сорулгазы болза кижи бүрүзү бодунуң хууда байдалын хостуг хөгжүдер ындыг ниитилел болуп турар, хосталга, чөптүг чорук болгаш эп-сеткил каттыштырылгазы... социалистиг түүкүлдерниң үндезининде салдынган үнелиг кол-кол түүлдер болуп турар» дээн болгаш ооң-даа ынай.

«Эрге-шөлээ» деп сөстүң хандыдыкчы улуг күжүн ажыглавышаан, социал-демократияның барыын үзелдиг удуртукчулары монополияларның мөлчүүшкүнүнге болгаш каратуразында аажылаашкынынга киленнээн ажылчы чоннарны боттарының талазынче хандыдып алырын оралдажып турар. Боттарын кижиниң хостуг эрге-шөлээзиниң камгалакчылары кылдыр көргүспүшаан, олар болза хостуг эрге-шөлээ дугайында билиишкинден ооң аңгы талазы-биле утка-шынарын ап октап турар буржуаз идеологтарның хереглеп турары мегелээшкининиң аргазын нургулай ажыглап турар. «Хостуг эрге-шөлээ кымгал? Ажылчыннарга бе азы бүдүрүлге ээлеринге бе?»—деп айтырыгны олар тургуспайн турар. Капитализмниң үезинде кижиниң хостуг эрге-шөлээзи черле болдунар аргалыг түүе деп хоозун бодалды программаның авторлары нептередип турар.

Ынчалза-даа ындыг хостуг эргешөлээ аңаа туруп шыдавас. Ажылдан «хостуг» кижилерниң аажок хөй кижилиг армиязының аразынга-ла болбас дээш кандыг-даа байдалдарда капиталиске хөлезиленип баарынга албадаттырган ажылчыннарга; хоозуралдың түннелинде бодунуң ажыл-агыйындан «хосталырының» доктаамал кыжанышкыны кырында диргелип турар тараачыннарга; чогаадылга ажыл-чорудулгазы акша шоодайындан хамааржыр интеллигенцияга хостуг эрге-шөлээ капиталдың чурттарында чок. Капиталистиг чурттарда хостуг эрге-шөлээ акшалыг болгаш эрге-чагыргалыг кижилерде турар.

ГСДП-ниң программазы бүдүрүлгениң чепсек-хереклелинге хуу өнчүнү үзүткаар дугайында, буржуазияның аңгы талазы-биле тергиделин үзүткаар болгаш ажылчы чоннарның эрге-чагыргазын тургузар дугайында негелделер-биле хостуг эрге-шөлээниң негелделерин холбаштырбайн турар. ГСДП-ниң программазында ол негелделер черле чок, оларны ол хүлээп көрбейн турар. Хостуг эрге-шөлээниң лозунундан ындыг байдалда түү артып турарыл ынчангаш? Монополияларга хостуг эрге-шөлээни дүрүмчүдериндеи болгаш ажылчы чоннарга хостуг эргешөлээниң чок болурундан өске түүдээ чок.

ЭРГЕ-ЧАГЫРГА ЧОККА МОНОПОЛИЯЛАР ДУГАЙЫНДА ХООЗУН БҮЗҮРЕДИГ

Монополияларның ажылчын аңгыны дарлап турарының дугайында айтырыгны ГСДП-ниң программазының авторлары шуут ыыттавайн барып шыдаваан. Монополистерге удур, боттарының эргелерин камгалаар дээш ажылчыннарның демисели хүн бүрүнүү болуп, болган чокла кедергей чидиг шынар-бүдүштүг болуп турар. Ол айтырыгларны шуут ыыттавазы ажылчыннарның ортузунга кандыг-даа салдарын оппортунистер чидирер дээни ол болур ийик. Ынчалза-даа капитализмниң камгалакчылары болган ужурунда социал-демократияның барыын үзелдиг удуртукчулары монополияларга удур, хуу өнчүнү үзүткаар дээш чайгылыш чок демисел дээш туржуп шыдаваа. Ол бүгү ГСДП-ниң программазындан база илерээн. Ажылчыннарның эрге-ажыктарын камгалап турар шинчи тургузарын күзээш, барыын үзелдиг социал-демократтар капиталды мөөнүзөрин күштелдиреринин дугайын-даа, күрүнеге болгаш ооң политиказынга монополияларның салдарының дугайын-даа, «кижиниң хостуг эргешөлээзинге болгаш төлептиг чоруунга» монополияларның талазындан кыжаныышкынының дугайын-даа чугаалап турарлар. Ол бүгү фактылар мырыңай илдең, ынчангаш социалистиг кылдыр адаттының турар программага оларны киирбес аргазы чок. Ынчалза-даа ол фактылардан политиктиг эргежок чугула түннелдер кылдынмайн турар. ГСДП-ниң программазы капитал ээлериниң талазындан эрге-чагырганы соора ажыглаар чорукту кызыгаарлаарынче, «улуг капиталдыг күүү-шыдалын шеглээринче» харын бүгү айтырыгны чыгап турар.

Программаның авторлары буржуаз национализастаашкынның үзе кестинген негелделериндеи безин ойталааннар. Оларның бодалы-биле алырга, социализмче орук хуу өнчүнү үзүткаарын таварты черле болбайн турар. «Бүдүрүлгениң чепсек-хереклелинге хуу өнчү камгаладыр болгаш деткидер эргелиг болур» деп программада чугаалаан.

Барыын үзелдиг социал-демократтарның бадыткалы-биле алырга, хуу өнчүнүң хевир-шинчизи үндезинибиле өскерилген аянныг болгаш ол өнчү бодунуң ээлериндеи мырыңай хамаарылга чок болуп турар. Ол ээлер боттары боттарының аайыбиле, а оларның өнчүзү— бодунуң аайы-биле туруп турар дээрлер. Биригээр чугаалаарга, капитал туруп турар, ынчалза-даа капиталист арлып чидип турар дээрлер. Бүдүрүлгелер болза ажык-кончааларга эвес, а түгле бүдүрүлгени калбартырынга сонуургалдыг оларның директорларының эргезинче херек кырында шилчий берген аянныг болуп турар ышкажыл. Хуу өнчүнү хавырарының эргежок чугулазы чок деп түннел оортан кылдынып турар. Түгле эргелелди демократчыдары, бүдүрүлгелерге херектерни чорударының ажык болурун хандырары четчир болуп турар. ГСДП-ниң барыын үзелдиг удуртукчуларының саналдап турары үдек-бужар «социализастаашкын» харын ында болуп турар. Мында бүгү-ле түүе эгезиндеи ужунга үндүр нүүл-дүр. Бүдүрүлгелерни удуртурунга шуут киржилгеден өнчүтеннериниң атказлаашкыны олар түгле эчизинге чедир маңгыс аңгы болу бергенин бүзүредип турар. Директорлар кандыгыл дээрге, олар капиталистерниң аңгызының төлээлекчилери болуп турар болгаш аңаа шынчы бараан болуп турар. Директорлар боттары оларның башкарып турары ындыг бүдүрүлгелериниң өртек-үнелиг саазыннарынга улуг түүнерлиг болуп турары чаңчыл болган. Ындыг болганда, олар база капиталистер-дир, ындыглар ажык-кончаалар алырынга, ажылчыннарны мөлчүүрүнге сонуургалдыг.

Монополистиг капитал бодунуң реаксылыг салдарын ГФР-ниң бүгү экономиктиг болгаш ниитилел хөгжүлдезинче нептередип турар. «Эргелелди демократчыдар» дугайында ГСДП-ниң барыын үзелдиг удуртукчуларының чугаалары ол байдалдарда ажылчы чоннарны медерелдиг ёзу-биле мегелээшкинден өске түүдээ эвес-тир. Улустуң ёзулуг демократтыг түүкүлдеринге бирги ээлчегде монополияларның эрге-чагыргазын чок кылыры болгаш демократтыг чазакты тургузары таарыр. Ынчаарга ГСДП-ниң барыын үзелдиг хөй-хөй удуртукчулары боттары монополиялар-биле сырый хөлбаалыг болганда, ол чорукка олар канчап чөпшээрежип болурул? Барыын-герман парлалганың сан-медээлерин ёзугаар алырга, ГСДП-ниң 410 удуртур ажылдакчылары болгаш ол партияның салдарында турар профэвилелдери сан-үлетпүр монополияларының эргелелдеринде 929 олуттарны ээлеп турар болгаш оларның ээлери-биле боттарының кады ажылдажылгазы дээш тус бүрүзү чылдала 10 мундан 200 муң чедир марка акша шанналдарны ап турар. Ол чалча монополистерден ажылчыннарның эрге-ажыктарын камгалаар чорукту манап болур бе ынчаш?

Программа төлевилелиниң экономиктиг кезээ ол дээрге ГФР-де бүдүрүлгениң туруп турар капиталистиг аргазын хевээр артырарынче түүкүлдерни херек кырында барымдаалап турар, а «социализм» деп сөстү чаап чажыртынар сорулгаларга ажыглап турар дээрзинге кандыг-даа чигзиниишкиннерни артырбайн турар.

СОЦИАЛИЗМ ДЭЭШ ДЕМИСЕЛДИҢ ОРНУНГА — ООНАК РЕФОРМАЛАР

ГСДП-ниң программазы ГФР-ниң ажылчы чоннарынга чогум кандыг «социализмни» саналдап турарыл? Ол дээрге хуу өнчүнү болгаш мөлчүүшкүнү чок кылган ындыг ниитилел тургузуу эвес-тир. Ол дээрге ниитилел хөгжүлдезиниң боттуг хоойлуларындан болдунуп турар, ажылчы чоннарның демиселиниң сорулгазы эвес-тир.

ГСДП-ниң программазында социализм — хостуг эрге-шөлээниң, деп эргениң, чөптүг чоруктуң аңгыдан дашкаар кара туразында чогаадып алган билиишкиннериниң ёзузунда тургузуг-дур. Ол дээрге чедип алдынмас, түү-даа болуп шыдавас хоозун идеал-дыр. ГСДП-ниң программазын ёзугаар алырга, капитализмниң хемчээлдеринге төөгүлүг чада бүрүзү, тус-тус реформа бүрүзү кижини ол идеалче чоокшуладып турар дээр түүе-биле сеткил оожургадыр ужурлуг болуп турар. Тодаргай эчис сорулга чок. Кол түүе—олче шимчээшкининиң чорудулгазы болур. Чижээ, «Алыс сорулга—түү-даа эвес, шимчээшкин—ол-ла» дээр эрги бернштейнчи формуланы реформаларның чадаларын өрү ажылчыннарны хилинчектеп үнеринге таварыштырарынга ажыглап турар, ынчаарга ол реформалар капитализмниң эрге-хемчээлдериндеи ажылчыннарны кажан-даа үндүрүп шыдавас.

Ёзулуг социалистиг бүгү-ле түүлдерни үндүр казып каапкан ындыг «социализмниң» лозунуу ажылчы чоннарны кандыг-даа практиктиг хемчеглерже, кижини кижи мөлчүүр чорукту үзүткаар дээш демиселче мобилизастап шыдавазы билдингир. Ол дээрге соңгу назынга аас-кежиниң дугайында христиан суртаалга дөмей «бүгү-ниити чөптүг чорукче» хоозун кыйгырыг болуп артар; ол база-ла шажынчы тоожу чугаалар ышкаш келир үениң байдалын бүгү-ниити ынакшылдың болгаш акыдунма ёзузунуң кылдыр чуруп көргүзерин хоозун бодал-биле оралдажып турар. Бодунуң теоретиктиг түүлдериниң бирээзи кылдыр христиан суртаалды ГСДП-ниң программазында айытканы таварылга эвес.

Чөптүг чорук, хостуг эрге-шөлээ болгаш акы-дунма ёзузунуң дугайында ол бүгү даштындеи «чаагай» чугааларның ындында социал-демократтыг удуртукчуларының ажытчажыт чок оппортунистиг хөделиишкиннери ажытталыш чыдар.

Коммунистерниң «тоталитаризминиң» дугайында буржуаз пропаганданың хоп-нүгүлчү эргижирээн бадыткалдары программада катаптап турар. Ооң-биле кады диктатураның аңгы талазы-биле утказындеи дашкаар, ону черле харын демократияга улурланыштыр тургузуп турар. Ынчаарга программаның авторлары херек кырында буржуазияның диктатуразын камгалап турар. Буржуазия-биле кады ажылдажырынче, социализмче чаягаар өзүп кире бээр дээр буржуаз күрүнеге болгаш хуу өнчүге дегбезинче олар ажылчыннарны кыйгырып турар.

ГЕРМАҢ УЛУСТУҢ НАЦИОНАЛ ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫНГА ЧӨРҮШТҮР

ГСДП-ниң чаа программазы хөй-хөй аңаа бөдүүн социал-демократтарның болгаш партия кежигүнү эвес барыын-герман ажылчы чоннарның партияга оонаап турган идеелдерин бичии-даа шынзыктырып бадыткаваан. Ынчаарга ГФР-де милитаризмни үзүткаарынче болгаш чаңгыс аай, тайбыңга ынакшылдыг, демократтыг Германияны тургузарынче оларның чүткүлүн партия хандырар боор деп кордал-биле бундестагка соңгулдалар үезинде боттарының бадылаашкыннарын олар аңаа берип турганнар. Тайбың дээш демиселдиң оруун айтыр деп кандыг-даа орадажыышкынны ГСДП-ниң программазында кылбайн турар. Харын-даа ГСДП «чурттуң камгалалын деткиир» деп программада чугаалап турар. Ынчангаш ГСДП-ниң барыын үзелдиг удуртулгазы бонн чазактың герман милитаризмни катап тургузарынче угланган программазын чогум утказы-биле алырга деткиир дээш демисежип турардыр.

Амгы үеде Германияда аңгы-аңгы социал болгаш политика тургузуглуг ийи күрүнелер туруп турар. Ол байдалларда немец улустуң каттыжар, чаңгыс аай, тайбыңга ынакшылдыг, демократтыг герман күрүнени тургузар деп түүкүү билдингир. Бодун социалистиг кылдыр адап турар болгаш немец улустуң национал эрге-ажыктарының камгалакчызы болуксаар партия Германияны каттыштырары, ооң-биле тайбың кереззин чарары, Барыын Берлинде таарымча чок байдалды чок кылыры, даштыкы күрүнелериниң шериглерин Германияның девискээриндеи үндүрери чергелиг ындыг өйү келген айтырыгларны канчаар көрүп турарын бодунуң программазында тодаргай чугаалаар хүлээлгелиг турган. Ынчалза-даа ГСДП-ниң барыын үзелдиг удуртукчулары ол айтырыгларга харыы бербээн. Германияны каттыштырарынга хамаарыштыр кичээнгейни салып болур чамдык түүлдер кирген турган «герман айтырыг талазы-биле ГСДП-ниң планы» дээр мурнунда көдүрген түүлдүң дугайында программада кандыг-бир сактыышкын безин чок болган. Германияны каттыштырарының айтырыын шиитпирлээр дээш ГДР-биле чугаалажыышкыннарның оруунга туруп алырының эргежок чугулазының дугайында программада сөс безин чугаалавайн турар. Ооң орнунга барыын-герман социал-демократияның удуртур ажылдакчылары ГДР-ни съездизинге нүүлдеп, чогум утказы-биле алырга, ону күшбиле эжелеп алырын негеп турган. ГСДП болза: «Федеративтиг Республиканың Кол хоойлузун хүлээп көрүп турар. Ол хоойлунуң ёзузунга (тодаргайлаарга ГФР-ниң конституциязына үндезилээш. — **Д. Б.**) Германияның чаңгыс эвин катап каттыштырарынче ол түүкүп турар» деп чугаалап турар түүлдү олар программазында киирип алган. Биригээр чугаалаарга, ГСДП-ниң барыын үзелдиг удуртукчулары чогум утказы-биле алырга, ГФР-ниң ниитилел тургузуун бүгү Германияга нептередир болгаш Герман Демократтыг Республиканы үзүткаар дээр Аденауэрниң түүкүлүн деткип турар.

Чаа программаны—монополияларга дүжүп бээриниң программазын хүлээп алганы—ГСДП-ниң төөгүзүнде ең-не үдек-бужар эгелериниң бирээзи болуп турар. Ол дээрге барыын-герман социал-демократияның удуртулгазы болза немец ажылчы чоннарның тайбың болгаш социализм дээш, ёзулуг хостуг, тайбыңга ынакшылдыг, демократтыг Германия дээш демисежирде оларның эрге-ажыктарынга чөрүштүр, империалистиг реакцияга дүжүп бээриниң оруу-биле улам-на ынай бар чыдарын көргүзүп турар-дыр.

Д. БОЛЬШОВ.

ТЫВА ОБЛАСТЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫ

Январьның 30

АНЫЯКТАР КЕЖЗЗЗИ

ТАНЦЫ

Январьның 31

А. Софронов

«ХҮЛҮМЗҮРҮГ ДЗЗШ МИЛЛИОН»

3 кежегелиг каттырынчыг шии. Танцы.
Шиилериниң эгелээри кежээкиниң 7 шак 30 минутада.

ДИРЕКЦИЯ.

„СОВЕТ УРАН ЧҮҮЛ УЛУГ КӨДҮРЛҮҮШКҮНДЕ“

ЛОНДОН. (СЭТА). Англи театрның, кинонуң болгаш телевидениеиниң ажылдакчыларының чоокта чаа ССРЭ-ге чорааш барган төлээлери илеткел парлааш, ында «Совет уран чүүл улуг көдүрлүүшкүнде» деп медеглээннер.

Совет театр «делегейде улуубиле алдаржып турар» деп илеткелдиң авторлары демдеглээн. Төлээлериниң кежигүннери Москвага турган Бичии театрга болгаш Уран чүүл театрынга, а ол ышкаш « делегейниң ең-не алдарлыг театры — Улуг театрга баргаш, шии көргүзүглеринге олурушканнар. Олар барган-на черлеринге шиини тургусканының шынарын болгаш артистернин ойнаарын дыка магадааннар. Улуг театрга баргаш төлээлериниң баштай көргени «Садко» деп операзын «тургусканының байлакшылдыы-биле, ыраажыларының болгаш ыр бөлүүнүң күүселделериниң мергежилдии-биле» онза сонуурганчыг болганын илеткелде айыткан. Улуг театрга чорааш төлээлер «сценаның бирги чергелиг дериг-хереклеринде» магадааннар. Ол ышкаш совет артистериниң ажылдап турар байдалын төлээлериниң кежигүннери база мактаан. Совет артистерде «күрүнеден магадылаан ажыл төлевири бар» дээрзин олар бижээн.

Совет уруглар театрының дугайын төлээлериниң кежигүннери магадап чугаалап турар. «ССРЭ-де ышкаш шак ындыг эки уруглар театры делегейде кайда-даа чок боор» деп олар бижээн. Москваның цирк театры тергиинне-дир деп олар уламчылап турар. Программаның көргүзүг бүрүзү—акробаттарның, жонглёрларның, чиңге демир кырлакчыларының болгаш илбичилериңдаа ойнаары—дыка-ла уран-мерген. Цирктиң бажыңы кайгамчыктыг кылдыр туттунган, оюнну кайда-даа олуттардан көрүп болур деп демдеглээннер.

«Совет Эвиделинде музыкантыларның байдалы өске чурттарның хөй кезииниден эки-дир» деп илеткелдиң совет музыка уран түүлүн айыткан кезээнде төлээлер бижээн. ССРЭ-де профессионал оркестрлериң хөй санныы, оларның бедик мергежилдии, а ол ышкаш культураже бүгү-ниитиниң хандыкшылы төлээлериниң кежигүннерин дыка сонуургаткан. Барык бүгү хамаатыларның культураже ол хире түүкүү музыкантыларның «байдалының идегелдиин» хандырып турар деп төлээлер санааннар. «Россия музыка уран түүлүнүң талазы-биле канчаар-даа аажок улуг курлаыырлар» дээрзи чугаа чок деп олар демдеглээн.

Совет кинематография дугайын чугаалап турган, илеткелдиң авторлары—ол болза «кижи кайгаар шалыпкыны-биле хөгжүп турар» деп демдеглээннер. Совет Эвилелинде «кинотеатрлар хагдынар хамаан чок, харын-даа оларның саны соксаал чокка өзүп турар» деп бижээннер. Совет кино үлетпүү «техника талазы-биле дүрген бурунгаарлап, киночуруктарны кылып үндүрери хүн келген тудум көвүдеп турар. Совет кинопанорама дугайын төлээлер дыка-ла магадааннар.

ССРЭ-ниң культура ажылдакчыларының профэвилелиниң төлээлекчилериниң, культура министерствозунуң, артистерниң, администрация ажылдакчыларының төлээлерни кайгамчыктыг чылыы-биле хүлээп ап турганын демдеглевишаан, төлээлериниң кежигүннери, оларга чүректиң ханызындеи өөрүп четтирип турарлар.

„Ынакшылды үнелээр херек“

КИНО

«Белорусьфильм» киностудиязының 1959 чылда үндүргени «Ынакшылды үнелээр херек» деп кинотоожу областың экраннарында үнүп эгелээн.

Минскиниң пөс аргыыр комбинадының пөс аргыкчылары, аныяк кыстар Катя, Полина, Тамара болгаш Зина аңаа ажылдаары-биле чурттуң янзы-бүрү булуңнарындеи келгеннер. Чаңгыс черге кады чурттап, ажылдап, өөренип турган, аныяк өңнүктер аразында найыралдыг, угбашкылар дег апарганнар. Оларның кайызы-даа бодунуң келир үедеги планнарын чогаадып, хөйнүле кылырын бодап, күзеп оралдажып турарлар. Түгле Зинаның аажы-чаңы өөрүнден өске болуп турарын демдеглеп каал.

Комбинаттың мурнакчы ажылчыны Катяга (артист Н. Иванова) мурнунда суг шерии чораан, ам тудугжу Степан (артист Э. Бредун) дээр аныяк оол ынакшып турар. Оларның кайызы-даа келир үеде аасхежиктиг кады чурттаарын сүмележип, амыдыралды эгелээр деп турда, оларның күзел-бодалдары буступ бадар.

Катя, Полина, Тамара, Зинаның чурттап турар өрээлиниң арыг-шеверин хынап келген комиссия Катяның орнунуң матразының адаанга комбинаттан оорлап эккелгеш, чажырып каан чыткан пөс аргыыр удазыннарны тып алырлар. Ол удазыннарны өске кижилерге садарыбиле Зинаның оорлап эккелгеш, Катяның орнунга чажырып каанын кым-даа эскербейн турар. Комбинаттың директору Рыжков херектиң ужурун тодарадырын оралдашпайн, харын Катяны удазыннар оорлаан деп буруудаткаш, ону ажылындеи шуут үндүрүптер. Бодунуң кылбазаны херек дээш, Катя ындыг берге байдалга таваржы бергенде Степан база-ла Катяның шыннынга бүзүревейн баар. Ол ынаа кыстың белекке садып берген баянын оорланып турган садып бергени ол-дур деп билгеш Катяга дедир эккеп берип-тер.

Ынчалза-даа Катя чаасканзыравлан. Эжиниң хуу-салымы дээш, ооң өңнүктери Катяның шыннынын бадыткап, ол айтырыгны комбинаттың комсомол комитединиң хуралынга тургузар. Комбинаттың директору Рыжков, оорлаан удазыннар Катяның орнунга чытканын барымдаалаш, үндүрген дужаалым өскертпес мен деп турза-даа комсомолчулар бодунуң эжин камгалап алырлар.

Комсомол комитединиң хуралы болуп турар үеде Катя бодунуң чурттап турар черин каггаш, өске чаа тудугларга барып ажылдаарыбиле чоруптар.

Казахстан. Катяның түр када доктаарын бодап келгени дазыы кижи өске хоорайже көже берген болур. Катяны долгандыр шупту чүү өске, ооң таныыр-билир кижизидаа чок. Орта човаачал, чымчак сөткилдиг совет кижилер дуулаар. Дүүнгү пөс аргыкчызы уруг чаа, улуг тудуг чериниң идепкейлиг ажылчыны апаар.

Катяның өске хоорайже чорупканының дугайын Зинадан Степан дыңнааш, ону дилеп чоруурунга белеткени бээр, а комбинаттың комсомол комитеди Катяны дедир келдиртип ажылдадыры-биле ооң кайы хоорайже чоруй барганын база дилеп, тыппайн турарлар. Зинаны болгаш ону дамчыштыр комбинаттың пөс аргыыр удазыннарын оорладып ап турган бүзүрукчу оорларны илередир үе чыгап келгенде Зина: удазыннарны Катя оорлаваан, мен оорлаан мен деп бодунуң буруузуг миннир.

Кинонуң төнчүзүнде комбинаттың комсомолчуларының төлээлери (оларның аразында Полина, Тамара база бар) Катяның ажылдап турар хоорайынга келгеш, ону катап Минскиже аппаарлар. Катя бодунуң ынак өөрү-биле катап ажылдап эгелээр.

Степан Катяның ээп келгенинге өөрүп, херек чок черге чидирген ынакшылын эгидер дээш, Катяга келгеш, айтырар:

— Буруулуг болган мен, частырымны билиндим, чүү кылзымза экил?

Катя кезек турган, харыылаар:

— Бодуңну ынакшылды чаа-ла эгелеп чоруур кижи кылдыр бодаып ал...

Кино ынчаар доостур. **А. АИР.**

База катап шииттирген

Суд залындан

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң кежигүнү, 1934 чылда төрүттүнген, өөредилгезин чеди класстан соңгаар уламчылаваан Монгуш Аракчаевич Болат-оол ниитиге ажыктыг күш-ажылдан ырбап, өскениң күжү-биле амыдыраарынче, янзы-бүрү кемниг херектер үүлгедиринче чайлып эгелээн.

1956 чылда Бай-Тал школазының хеп складын үрээш, ооң ниитизибиле 7,5 муң ажыг рубльдиң хеп аймаан оорлаан. Ол хамык хептиң чамдыызын садыглап буданнаан, өскелерин чер сана хөмгенинден күске-күжүгенге үреткен. Ол херектиң истелгезин чорудуп турда херектен Болат-оол 1957 чылдың март айда бодунуң каты С. Чымбанын инээн Орус-оол биле ийилээ оорлап соккан.

Сөөлгү үүлгедии баштай илерээни-биле М. А. Болат-оолду ынчан 6 чылда шииткен турган. А школа хеви оорлаанын дараазында илереткеш, ону 10 чылда хосталгазын казып шииткен.

Болат-оол 1959 чылда келдерел ёзугаар херээнден хосталган. Коммунистиг партияның, Совет чазактын кижи дугайында улуг сагыш човаашкынынга өөрүп, бодунуң кемниг буруузун эттиннип алыр турбуже, харын Болат-оол хулигазыг чоруктарын база катап үүлгедип эгелээн.

Болат-оол аалынга келгеш алды хонган турда, ону колхоз баштаар чери мал кадарар ажылга онааган, а ол ону күүсетпээн. Эрткен чылдың декабрь 5-те арагалааш, кудумчуга көзүлген-не кижилерни дорамчылап, кымчы-биле соп чоруп турган. «Мээң оор херээмниң илередикчизи сен»—дээш, Дамдыңны аскы-думчуундан хан төгүлдүр эттээн. Бодунуң кадайы өдешти база кымчызыбиле улдап, каты Чымбага кыжанып турган.

Ниитиниң корум-чурумун үрээн, хамаатыларның эргезинге халдаан хулиган Болат-оолдун дугайында хомудалдар районнуң шагдаа, прокуратура органнарынга әңдерлип келген. Ук херекти колхоз төвүнге, бүгү чоннуң киржилгези-биле көөрүн база негээн турган.

Бай-Тайга районнуң улус суду Сталин аттыг колхозка барып, херектен Болат-оолдун үүлгедиглерин көрген. Колхозтуң клувунга ынчаарда 270 ажыг кижи чыылган турган. М. А. Болат-оолду 3 чылда хосталгазын казып шииткен.

Д. МИЖИТ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүнер.

КИНОТЕАТРЛАРГА

Бөгүн

«ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (улуг залга): **«Ооллар»** («Мальчики») — хүндүскүнүң 10 шакта; **«Иристоннуң оглу»** («Сын Иристона»)—12, 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда.

«ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (бичее залга): **«Душтук»** (**«Невеста»**) — 3, 5, 7, 9 шактарда.

«Каа-Хем»: **«Адыг»** (Медведь»), **«Маска»**, **«Хар тоолу»** («Снежная сказка»)—11.15, 1.15, 3.15, 7.15, 9.15 шактарда; **«Цирк артистери»** («Артисты цирка»)—5.15 шакта.

«Восток»: **«Адаларның школазы»** («Школа отцов») — 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35—24, партийжи амыдырал килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарьның 37-13, көдээ ажыл-агый килдизинин 22-64, иштики информация килдизинин 21-47, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 23-35, чагаа, культура болгаш амыдырал килдистериниң 21-27, бухгалтерияның 25-38, корректорларның 20-60.

ТС—00037. Чагыг № 248. Культура эргелелиниң типографиязы.